
NEDSLAG: FINLAND

SAMTAL: DEBATTKLIMAT OCH RASISM

BACKSPEGEL: BIBLIOTEKSDAGARNA

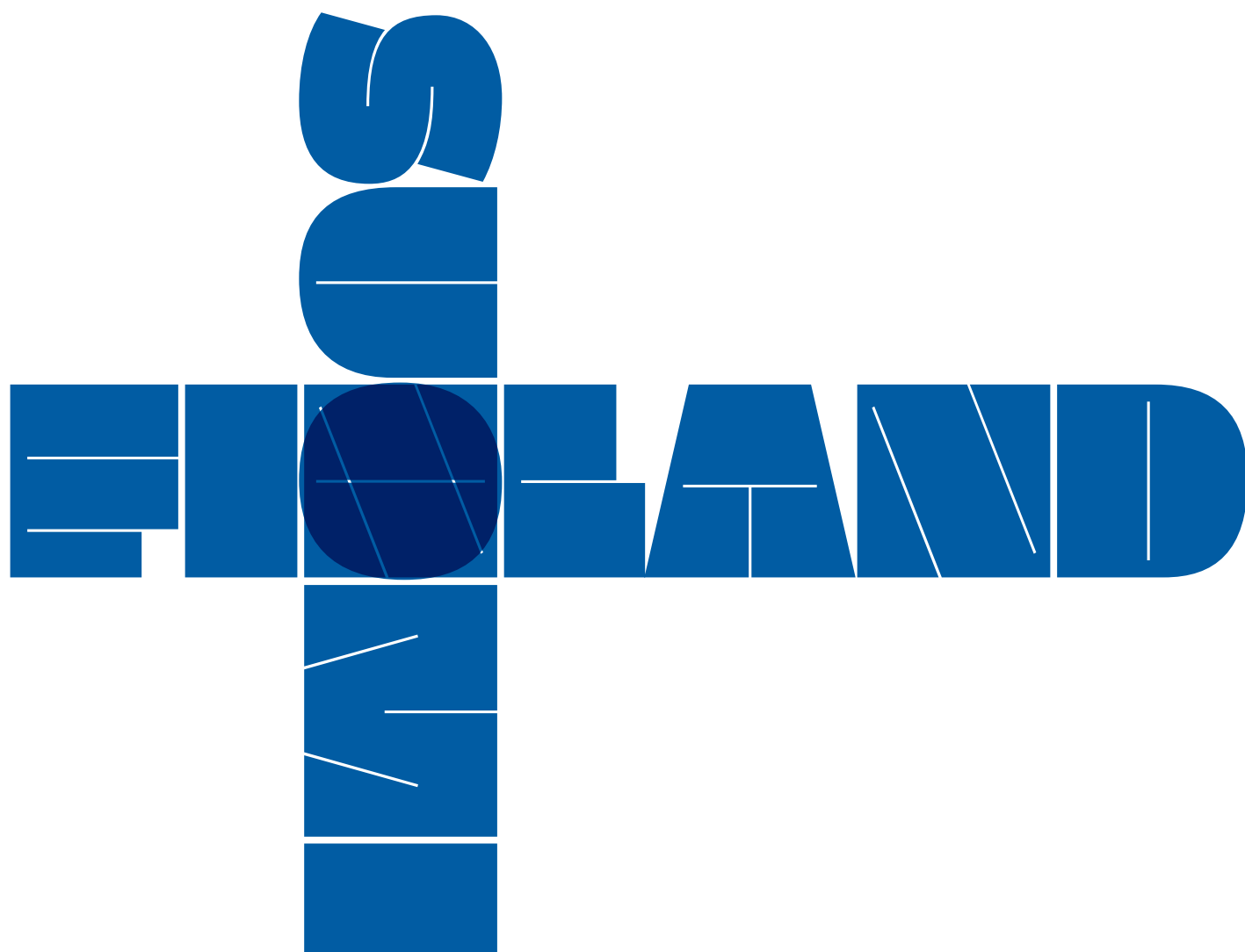

FRAMTID: LÄROSÄTESBIBLIOTEKEN

05:2013

Biblioteksblad

Maureen Sullivan, ordförande för American Library Association, är en dam som inte darrar på manschett. Det stod klart när hon gästade Biblioteksdagarna i Örebro i maj och berättade om ALA:s resa i e-boksfrågan – en resa som nu äntligen resulterat i att de sex stora förlagshusen i New York på olika sätt ingår i pilotprojekt som ger biblioteken i New York tillgång till e-böcker.

Resan till ett slags samförstånd med de stora förlagen inleddes från ALA:s sida med flera insikter i bagaget. En av dem var att man på ett tidigt stadium insåg att man vare sig kunde kontrollera processen eller utfallet. Däremot kunde man arbeta för att skaffa sig inflytande över processen för att därmed söka få förståelse för bibliotekens roll i den. Det första steget till inflytande var att bygga relationer med de sex stora förlagshusen. Det låter ju enkelt men det var i själva verket mycket svårt på grund av förlagens rädsla och deras förutfattade meningar om bibliotek – något som i grunden bottenar i bristande förståelse för vad biblioteken gör och i vilken kontext de verkar.

Maureen Sullivans kronologiska berättelse om den här resan, som inte på något sätt är över, handlade om vikten av att som part vara påläst, vara uppdaterad ifråga om forskning och vara steget före i skisserandet av olika affärsmodeller men även öppen för att experimentera med olika modeller. Hennes berättelse handlade också om sammanträdesrum som till en början helt dominerades av spänd stämning och ovilja från motpartens sida samt om hur man kan, som i Sullivans fall, ha nytta av erfarenheterna från personaladministration och intresse för gruppdynamiska processer.

I dialog med motparten hade man hela tiden det egna mantrat för ögonen: Vi vill ha rättvis tillgång till ett rimligt pris. Det vill vi ha därför att bibliotekens uppdrag är att säkerställa att allmänheten har tillgång till information i de format de efterfrågar.

Inflytande skaffar man sig genom långsiktiga strategier och därvidlag är det viktigt att hela tiden ha

bibliotekens kärnuppdrag för ögonen:

”Det är av största vikt att alla i biblioteksväsendet nationellt som globalt håller fast vid och gör allt som vi bara kan göra för att fullgöra det som är vårt uppdrag: att säkerställa att alla har tillgång till den information som är så avgörande för de beslut man fattar i livet”.

För ALA handlade det också om att söka förståelse för bibliotekens viktiga roll för läsningen och läsfrämjande verksamheter. Det är av största vikt, menar Maureen Sullivan, att vi inser att biblioteken har en nyckelroll i läsningens eko-system och att vi i vår profession är individer som agerar i enlighet med våra värderingar om Open Access och intellektuell frihet – grundbultar i ett demokratiskt samhälle.

ALA:s arbete i e-boksfrågan har haft flera positiva sidoeffekter. De viktigaste är att fler förläggare och även författare förstår hur och på vilket sätt biblioteken verkligen bidrar till att sprida information och nya medier till läsarna, samt att den mediala uppmärksamheten har bidragit till en ökad förståelse hos en bredare allmänhet för vad biblioteken är och vad de gör.

Det Maureen Sullivan har att berätta om de olika stegen i den här processen liknar på många plan det som alla de inblandade parterna i läsningens eko-system i Sverige, genomgår. Jag rekommenderar alla som är intresserade och berörda av e-boksfrågan att ta tillfället i akt och höra hela Maureen Sullivans föreläsning på Vimeo som Svensk Biblioteksforening lagt upp.

Inför sommaruppehållet bjuder vi på ett välmatat nummer med tillbakablickar (Biblioteksdagarna) men även frågor för framtiden (lärosätenas roll).

Tack läsare och annonsörer för terminen som gått och väl mött i höst igen.

Tills dess: trevlig sommar!

Stockholm den 9 juni 2013

Postadress

Box 70380
107 24 Stockholm

Besöksadress

World Trade Center, D5,
Klarabergsviadukten 70 eller
Kungsbron 1,
Stockholm
Tel. 08-545 132 30
Fax 08-545 132 31

Biblioteksbladets hemsida

www.biblioteksbladet.se

Prenumeration på BBL

För medlemmar i föreningen ingår BBL i medlemsavgiften, 350:- för enskild medlem (heltidsstuderande och pensionärer 175:-). Övriga betalar 550:- (Sverige), utanför Sverige, 700:-

Ansvarig utgivare

Chefredaktör

Henriette Zorn 08-545 132 41
hz@bbl.biblioteksforeningen.org

Recensionsansvarig

Johannes Rudberg
johannes.rudberg@kb.se

Grafisk form:

Paolo Sangregorio

Omslag: Paolo Sangregorio

Redaktionen förbehåller sig rätten att korta och redigera manus. För obeställt material ansvarar ej.

Annonsor

Bo Eriksson
Knut Wallenbergs väg 35
133 34 Saltsjöbaden
tel. 08-717 43 55
070-714 90 55
bo.erikssonmedia@telia.com
Moms/annonskatt utgår ej!

Tryck

Norra Skåne Offset,
Hässleholm
ISSN: 0006-1867

Svensk Biblioteksforening är en ideell förening med uppgift att främja svenskt biblioteksväsende. Biblioteksbladet speglar föreningens verksamhet, åsikter och ställningstagande men har också till uppgift att väcka egen debatt genom att ge utrymme åt andra åsiktsyttringar. Tidningen har en fri och självständig roll och bedrivs med tryckfrihetsförordningen som grund.

Denna tidning gick i tryck den 10 juni.

Den här tidskriften är rs-kontrollerad.

UR INNEHÅLLET:

3 Nedslag Finland. *Torbjörn Tenfält*

19 Universitets- och högskolebibliotekens framtida roll.
MarieLouise Samuelsson

24 Större möjligheter till digitalisering. *Caroline Fellbom Franke*

26 Biblioteken bidrar till EUs utveckling. *Stefan Engström*

28 Lättläst på kåken. *Åsa Ekström*

AVDELNINGAR

32 Månadens uppsats

33 Krönika

34 Recensioner

39 Besserwisser

40 Aktuellt från sb

43 Kalendarium

Finland har en (e-)strategi

**NEDSLAG:
FINLAND**

Biblioteken och förlagen i Finland är nära en gemensam modell för e-böcker.
– De förstår att vi är på samma sida, säger Anna-Maria Soininvaara, biträdande biblioteksdirektör i Helsingfors.

AV **TORBJÖRN TENFÄLT**

FOTO: MAGNUS HARTMAN

Helsingfors har ett nät med närmare 40 bibliotek. Störst är biblioteket i Böle.

HÖSTEN 2012 TESTADE tre läsecirklar ny teknik på stadsbiblioteket i Helsingfors. Genom samarbete med en leverantör fick staden tillgång till ett fyrtiotal läsplattor som använts på två bibliotek. Varje platta är laddad med sex böcker.

– Målet är att lära människor läsa elektroniskt, säger Anna-Maria Soininvaara.

I sitt arbete som biträdande biblioteksdirektör har hon ansvarat för den regeringsstödda försöksverksamhet med e-böcker som Helsingfors bedrivit tillsammans med de andra stadsbiblioteken i huvudstadsregionen samt med Uleåborg. I februari i år skickade Anna-Maria Soininvaara tjugo av läsplattorna vidare till sina kollegor i Vanda kommun strax norr om Helsingfors.

Förutom att pröva olika tekniker och skaffa sig en bild av vilka läsarna är, har försöket gått ut på att hitta en modell för hur e-böckerna klarar upphovsrätt- och

innehållsfrågor på bästa och mest rättvisa sätt.

– Det gäller att hitta en lösning som är rättvis för såväl författaren, förläggaren som för biblioteket, säger Anna-Maria Soininvaara.

Arbetet har inte varit utan hinder. När biblioteket och förlagen träffades för ett första möte för två år sedan nådde de inte fram till varandra. Tiden var inte mogen, konstaterar Anna-Maria Soininvaara. Ett år senare fick hon ett telefonsamtal från en av de största förläggarna som gjorde klart att man nu var beredd att på allvar se om det gick att hitta ett sätt att låta låntagarna ta del av deras böcker via bibliotekets elektroniska utlåning.

– Sedan tog det fart. De förstår att vi är på samma sida och jobbar åt samma håll.

Helsingfors stadsbibliotek hade redan tidigare börjat låna ut klassiker som inte var bundna av upphovsrätten. Nu kunde man gå vidare och låna ut 1 500 titlar på finska via Elib.

”Det gäller att hitta en lösning som är rättvis för såväl författaren, förläggaren som för biblioteket.”

– Vi har haft Elib som partner sedan 2005. Problemet är att de nästan inte har några romaner och inte heller andra böcker som låntagarna vill läsa.

Låntagarnas åsikt har hela tiden varit vägledande. Biblioteksbladet är på plats när en av läsecirkelarna har sin sista träff för säsongen. De sju kvinnor som har samlats i en av bibliotekets sittgrupper har använt läsplattorna en tid och delar med sig av sina erfarenheter.

– Jag har dåliga ögon och har varit skeptisk, men nu när jag läst ser jag att det var stadigt och ganska lätt, säger Pirkko Råman.

Anneli Lehto nickar och tillägger att hon tycker att läsplattan fungerar bra i mörker.

– Läserfarenheten var ok men jag tycker fortfarande om själva boken.

Flera i gruppen uppskattar att läsplattan underlättar läsandet när man är på resa. Nu går det att ta med flera böcker på en gång utan att de väger tungt i väskan.

Hittills har biblioteket bara ingått avtal om att pröva tekniken och ännu finns inga fasta uppgifter, varken med förlagen eller med leverantörer av teknisk utrustning.

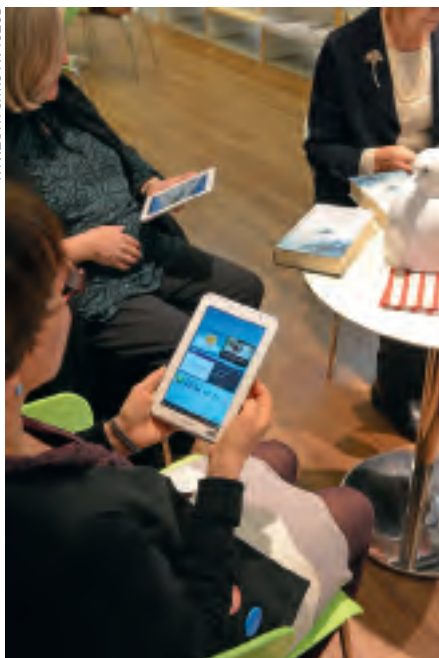
– Vi har 2013 på oss att testa. Nästa år hoppas jag att vi har någon licenseringsmodell och kan göra riktiga överenskommelser. Kanske blir det en modell för äldre böcker och en annan för nyare.

Att kunna erbjuda e-böcker på ett bra sätt är nödvändigt för bibliotekens överlevnad, konstaterar Anna-Maria Soininvaara.

E-boken är en av de frågor som avhandlas i de nationella strategier som är ett stöd för biblioteken i Finland. Dels finns den statliga biblioteksstrategi där regeringen talar om hur statens pengar ska användas, dels den som folkbibliotekens råd själva enats kring.

– Förlagen och biblioteken har mycket att vinna på att samarbeta om e-böcker, konstaterar Anna-Maria Soininvaara, biträdande biblioteksdirektör i Helsingfors.

Biblioteksbladet är på plats när en av läsecirkelarna har sin sista träff för säsongen.

– De två strategierna kompletterar varandra, förklarar Tuula Haavisto, tidigare biblioteksdirektör i Tammerfors och ordförande i rådet för de allmänna biblioteken (folkbiblioteken) men numera biblioteksdirektör i Helsingfors. Hon ledde också arbetet med att ta fram den nya strategi som sträcker sig fram till år 2016.

Ett av de mål som formuleras är att biblioteken ska ha en gemensam katalog på nätet. Tuula Haavisto konstaterar att någon sådan inte finns idag och att den behövs om man på allvar ska kunna ta steget in i den digitala världen. Biblioteken behöver visa att de är mer än böcker på hyllor.

– Vi ska hjälpa medborgarna att orientera sig i informationsmängden. De behöver ett opåverkat rum i samhället.

Men framför allt är strategierna ett konkret stöd i vardagen. De är underlag när de enskilda stadsbiblioteken formulerar sin årsplan och de underlättar kontakterna med politiker och andra beslutsfattare. Ministeriets strategi, som kom i sin första version för tio år sedan, används mycket i det utåtriktade arbetet.

Ett exempel är när biblioteksdirektören i en kommun presenterar olika planer och idéer för politikerna i den lokala kulturnämnden.

– Då är det bra att backa upp det man säger med ett skriftligt dokument som visar statens riktlinjer och ambitioner, säger Tuula Haavisto.

I sin egen strategi slår folkbiblioteken fast att de står mitt uppe i stora förändringar. De måste förhålla sig till människors ökade intresse för interaktivitet på nätet, men också till att invandringen ökar, utbildningsnivån höjs, fler lär sig utländska språk och att antalet äldre ökar. ”Biblioteken måste lära sig segmentera sina användare samt vara interaktiva med dem”, heter det bland annat i dokumentet.

– För många ungdomar är biblioteken i sin nuvarande utformning inte nödvändiga. Det här måste vi ändra på och i det arbetet är det bra att kunna samlas kring en strategi, säger Tuula Haavisto. ■

Kärvt för små bibliotek på små orter

AV TORBJÖRN TENFÄLT

Juha Lilja och hans kolleger lånar ut böcker på både finska och svenska. Deras arbete är uppskattat men språket splittrar och turerna kring Sjundeå kommuns framtid skapar osäkerhet om bibliotekets ställning.

FOTO: MAGNUS HARTMAN

DEN STORA KOMMUNREFORM som Finland är på väg in i kan få konsekvenser för många av de små folkbiblioteken. När dagens 320 kommuner blir betydligt färre är det inte självklart att resurserna fördelas på samma sätt som i dag. Samtidigt som chansen till en bättre ekonomi ökar för biblioteket i huvudorten, kan det bli kärvare för de som finns i periferin.

– Det här bekymrar mig en hel del. Vad händer om Sjundeå slås samman med en större kommun, säger Juha Lilje, en av de fyra medarbetarna på biblioteket i den gula magasinsbyggnaden några stenkast från järnvägsstationen.

För ett drygt år sedan var det nästan klart för ett

samgående med grannkommunerna Lojo och Nummi-Pusula, men efter en hård strid som avgjordes i kommunfullmäktige med röstsiffrorna 14–13 valde politikerna i Sjundeå att dra sig ur.

– Det hade inte varit någon bra lösning. I en sådan storkommun hade den svenskspråkiga minoriteten blivit så liten som 5–6 procent, säger Merja Laaksonen, nyttillträdd ordförande i kommunstyrelsen och företrädare för Svenska folkpartiet.

Sjundeå, med sina cirka 6 200 invånare, är en tvåspråkig kommun fyra mil väster om Helsingfors. 30 procent av invånarna är svenskspråkiga. I Lojo och Nummi-Pusula finns en mycket kraftig finsk majoritet.

En lokal folkomröstning har också visat att tre av

fyra invånare vill ha kvar ett självständigt Sjundeå. De närmaste åren kommer kommungränsen vara oförändrad, men senare kan det bli aktuellt att istället gå samman med Kyrkslätt, den tvåspråkiga grannen i söder med drygt 35 000 invånare.

– Tvingar regeringen oss att fusionera med Kyrkslätt är det trots allt en bättre lösning, säger Merja Laaksonen.

Den kraftiga minskningen av antalet kommuner i Danmark, som den danska regeringen nyligen drev igenom, har fått som resultat att många mindre bibliotek har fått stänga. I Finland finns en oro för att en sammanläggning av småkommuner ska få samma effekt.

– Särskilt om avstånden mellan biblioteken inte är så stora finns en sådan risk. Men här är det ändå ett par mil till nästa bibliotek och det talar för att vårt blir kvar. Själv anser jag att den service biblioteket ger är oerhört viktig för medborgarna, säger Merja Laaksonen.

Tuula Haavisto, nyutträd biblioteksdirektör i Helsingfors, vänder på perspektivet.

– De minsta kommunerna i Finland har bara tusen eller ett par tusen invånare och har på sikt ingen möjlighet att överleva på egen hand. För biblioteken på dessa orter kan det vara bättre att ha en större organisation bakom sig, säger hon.

Biblioteken kommenterar utvecklingen i sin egen nationella strategi för perioden fram till 2016:

”Som en följd av förändringarna i kommunsektorn sammanslås bibliotek, vissa bibliotekssamarbeten förändras och vissa upphör. Som en följd av denna trend bildas också regionbibliotek.”

Simo Rundgren, centerpartist i den finska riksdagens kulturutskott, påminner om att biblioteken i Finland är skyddade i lagen. Varje kommun måste upprätthålla biblioteksservice, även om det i de mindre kommunerna kan räcka med en biblioteksbuss.

– Jag tänker inte medverka till att bibliotek läggs ner. För att landsbygden ska leva är det viktigt att även de små biblioteken finns kvar, säger han.

För att kunna upprätthålla en god biblioteksservice hjälps många mindre kommuner åt. Sjundeå deltar i ett samarbete med sina grannar i Västra Nyland och i våras startade biblioteken ett nytt gemensamt webb-bibliotek.

Minna Nieminen är stamkund på biblioteket i Sjundeå och går dit minst en gång i veckan. Hon lånar böcker, de flesta på finska, men läser också Hufvudstadsbladet och andra tidningar på svenska.

– Jag tycker om att prata med personalen och de vet alltid vad jag vill läsa. Just nu är det Håkan Nesser, säger hon.

Minna Nieminen är finskspråkig men talar även svenska och använder svenskan i sitt jobb inom äldreomsorgen. Hon rehabiliterar de gamla i deras hem och leder en gymnastikgrupp.

– Biblioteket är ett ställe där människor kan träffa varandra, både gamla och unga, säger hon och sprider ut dagens bokskörd på utlåningsdisken. ■

Finsk satsning på e-tidningar

National Geographic, Science eller Cosmopolitan? Numera erbjuder Helsingfors bibliotek sina låntagare nästan 200 e-tidskrifter för digital läsning via tidningstjänsten Zinio. Tjänsten är tillgänglig via ett stort antal plattformar (läsplattor, mobiler etc) och tidningarna kan även läsas på datorer hemifrån och på bibliotekets datorer.

NU KAN man i Helsingforsområdet låna tidningar och tidskrifter elektronisk på biblioteken. Det är de sk HelMet-biblioteken (de allmänna biblioteken i huvudstadsregionen, Helsinki Metropolitan Area Libraries) som ställer hela sitt enorma utbud av elektroniska tidskrifter till låntagarnas förfogande: ca 200 utländska tidningar och tidskrifter kan laddas ner. Urvalet täcker ett brett ämnesområde och samlingen består av nyhets-, ekonomi- och vetenskapstidningar, sport- och musiktidningar, damtidningar samt specialtidningar som handlar om hem och inredning, trädgård, båt- och friluftsliv – allt från National Geographic, The Economist och Science till Cosmopolitan och The Rolling Stones. Titlarna är tillgängliga i samma ögonblick pappersversionen utkommer.

Läsprogrammet finns både för Mac och PC och för olika läsplattor och smart phones. Den sk Zinio-tjänsten är gratis för låntagarna men förutsätter

att man har ett lånekort på biblioteket. Med ett Zinio-konto kan man bläddra i tidskriftskatalogen och sedan flytta över valda titlar till sin egen samling på datorn eller i telefonen. Därefter kan man läsa tidningarna var som helst – det behövs ingen online-uppkoppling utan man kan ta tidskrifterna med sig i telefonen eller sin bärbara dator och t ex läsa dem i sommarstugan.

Tidskriftsprojektet pågår åtminstone till årets slut då det ska utvärderas. Licenserna för resten av året kostar biblioteken 18 000 euro (drygt 155 000 kronor). Helsingfors stad betalar hälften. Resten delar kommunerna Grankulla, Esbo och Vanda på.

På sikt räknar biblioteken med att kunna dra ner på antalet prenumererade papperstidningar men i dagsläget beställer många bibliotek både pappers- och e-versioner av de flesta tidningarna.

www.helmet.fi/sv-fi

HZ

Biblioteket vid Tölövikens

I JUNI avgörs arkitekttävlingen om det nya Centrumbiblioteket i Helsingfors. Sex förslag gick vidare till andra omgången av tävlingen, som utlystes förra året och har samlat drygt 500 bidrag. Biblioteket ska byggas vid Tölövikens och kommer att ligga mittemot riksdagshuset.

Ett av uppdragen till arkitekterna var att skapa en öppen och inbjudande byggnad där Helsingforsborna kan mötas. Den ska också vara utformad på ett sätt som ger goda förutsättningar att utveckla biblioteksrummet och använda ny teknik.

Arkitekttävlingen var ett av många inslag när Helsingfors under 2012 var hela världens designhuvudstad. Titeln delas ut vartannat år av International Council of Societies of Industrial Design (Icsid), en ideell organisation som främjar intressen inom industriell formgivning.

– Design är så mycket mer än utformning av produkter. Vi ville bredda begreppet till att gälla även just stadsutveckling, säger Laura Aalto, informationschef på designhuvudstadens kontor.

Helsingfors har ett nät av närmare 40 bibliotek. Störst är biblioteket i Böle, där merparten av administrationen av stadens biblioteksväsende kommer att ligga kvar. Centrumbiblioteket ska stå klart 2017.

TT

Poppis bland studenterna

Helsingfors universitets nya huvudbibliotek öppnades hösten 2012 för allmänheten utan något större buller och bång i det s k Kajsa-huset. Biblioteket blev snabbt populärt och har redan fått flera priser.

I HUFVUDSTADSBLADET sammanfattade man bibliotekets popularitet som följer:

”Ingen kampanj, inget publikfrieri, ingen trög start. Universitetet behövde inte marknadsföra sitt nya huvudbibliotek, studenterna fann det från dag ett och Kajsa drar fullt hus från morgon till kväll.”

Fem till sextusen besökare dagligen och över 33 000 i veckan – studenterna uppskattar miljön med inredning av finska och utländska designklassiker, och arkitekturen som är en sevärdhet i sig. Ett av de viktigaste målen med byggprojektet var att planera för framtida behov.

Kajsa-huset – vars exteriör utmärks av den röda tegelfasaden, besmyckad med stora, bågformade fönster – smälter in bland de äldre tegelhusen på Kajsaniemigatan. Huset består av 11 våningar av vilka fyra är under jorden. Det finns ca 30 hyllkilometer av öppna samlingar och 2,5 miljoner böcker lånas per år. Bibliotekets personal på runt hundra personer betjänar ungefär en miljon användare om året.

Förutom samlingsutrymmen, grupparbetsrum och läsesalar finns det också ett litet kök för studenter. Det har även utvecklats en elektronisk karttjänst för att hitta böckerna och en mobilsida som underlättar bläddrandet i bibliotekets samlingar.

Byggnaden har prisats av Finlands kritiker och nyligen fick man även Byggrosen 2013 för bästa bygget i Helsingfors, dvs man fick dela förstaplatsen med ett annat projekt, Designpaviljongen.

Byggrosens syfte är att uppmärksamma god arkitektur, bra arkitekter och väl genomförd planering, renovering eller andra projekt som gynnar stadsbilden och gläder helsingforsarna.

Bakom priset står Byggnadsnämnden och Byggnadstillsyningsverket som bland annat ska värna om stadsbilden i Helsingfors.

Kajsa står där varuhuset Pukeva stod och nybygget vilar på den stadiga och välbyggda ursprungliga stommen.

Den nya arkitekturen är däremot helt sin egen: i röttegel, en böljande rörelse i fönster och en ljusgård i formen av en ellips. Den till interiören rika biblioteksbyggnaden erbjuder sina användare en avskalad och funktionell miljö där man kan fördjupa sig i sina studier.

FOTO: MAGNUS HARTMAN

”Utifrånperspektivet kan vara berikande”

Nick Jones och Anna-Stina Takala i ett samtal om debattklimat och rasism med diskussionerna kring Lilla Hjärtat i backspegeln.

AV NICK JONES

FRÅGOR OM MAKT och kunskap – och hur makt och kunskap hänger ihop – har varit väldigt framträdande i diskussionen om Lilla Hjärtat och rasistiska stereotyper. Jag tror, liksom filosofen Michel Foucault gör, att makt och kunskap är oskiljbara. Kunskapen ger inte bara makt utan makten genererar den kunskap den behöver för att bestå som makt. Det har etablerats vedertagna sätt att förstå, tala om och förhålla sig till den Andre. En sorts sanningsregim har skapats som avgör vad som är kunskap, vem som är kunskapssubjekt och vem och vilka som ska vara föremål för andras kunskapande. Först då man placerar in kunskap i ett maktlandskap, vilket man måste göra, kan man börja förstå de kunskapsmässiga begränsningarna som följer av en privilegierad maktposition. Tänkaren Gayatri Chakravorty Spivak har på ett fantastiskt sätt beskrivit hur privilegier ofta stänger ute den privilegierade från viss sorts kunskap, från sådan kunskap som ligger utanför den privilegierades värld. Samtidigt är det otvivelaktigt ett val och en maktdemonstration att förbli okunnig. Vägen till förändring måste gå via kritisk granskning av privilegier, granskning av ens egna föreställningar, fördomar och antaganden, genom arbetet med att försöka förstå hur dessa uppkom och gjordes till naturliga och givna. Klart är också att det måste finnas ett genuint intresse för den Andre och en verklig vilja till att lära. Att lära sig AV snarare än OM. Jag blir bekymrad över hur svårt det verkar vara för många av oss som arbetar med folkbibliotek att gå in i dialoger/samtal om rasism, och att lyssna och lära. Jag ser ett debattklimat som försvårar ett utforskande, lärande samtal. Om detta har jag pratat med Anna-Stina Takala, verksamhetsutvecklare för it och kommunikation vid biblioteken i Botkyrka, vid flera tillfällen.

Nick: Kan du berätta för mig vilka frågor som Du ser att diskussionen om Lilla Hjärtat egentligen handlar om? För det handlar ju inte uteslutande om en enskild barnboksfigur. Frågorna är ju mer bestående och genomgripande än så... Eller?

Anna-Stina: Ja, visst är det så. Debatten har tangerat flera stora frågor, men i många fall på ett outtalat sätt. Det handlar om vilka värderingar och normer som, mer eller mindre medvetet, styr det arbete som vi gör på folkbiblioteken. Värderingar som påverkar vilka vi riktar oss till, vilka medier vi köper in och varför. Hur vi prioriterar och hur vi låter det omgivande samhället ta plats i biblioteket. Vilka vi lyssnar på.

Och det handlar om att en minoritet, svenskar i afrikansk diaspora och föräldrar till afrosvenska barn, har tagit plats i det offentliga samtalet och önskat att bli lyssnade på. Det har skapat starka reaktioner hos många, inte minst i kultursfären. Naturligtvis handlar det på många sätt om makt, vem som har rätt att definiera vad som är en kränkning och inte.

Diskussionen har också handlat om vad som är ett barnperspektiv. Tyvärr har denna fråga inte berörts av mina meningsmotståndare i biblioteksdebatten. Barnets bästa ska alltid komma i främsta rummet, säger Barnkonventionen. Hur hanterar vi det på biblioteken? Vi är i regel överens om att skydda små barn från bilder av explicit karaktär, som sex och våld, och kanske tycker många av oss att kraftigt laddade symboler, som tex hakkorset, inte har på barnavdelningen att göra. Här kommer också frågan om vår kunskap in. Bilden av picaninnyn har en stark laddning för många människor som har sin historiska bakgrund i slaveriet. Vi har i Sverige inte så stor kunskap om detta historiska bildarv.

Nick: Kan du beskriva ditt engagemang i frågorna, vilka är dina ingångar och utgångspunkter?

Anna-Stina: Min ingång är att jag genom min personliga kunskap och erfarenhet vill bidra till att folkbiblioteken blir ännu viktigare, relevantare och mer prioriterade i framtiden. Att vi, genom lyhörddhet och ödmjukhet inför dem vi är till för, får biblioteken att bidra till alla människors och till samhällets utveckling. På det privata planet vill jag inte känna att biblioteken exkluderar min eller andras familjer.

Nick: Vi har ju pratat en hel del om hur en livserfarenhet kan förändra ens blick och ens sätt "att se" eller "inte se" en problematik. Men också om hur man kan dra väldigt olika slutsatser utifrån vad man ser. Hur tänker du kring det idag?

Anna-Stina: Det var under en vistelse i Nigeria våren 2012 som jag första gången förstod att jag hade en hudfärg – vit. Jag var där för att adoptera min dotter. Det var en märklig upplevelse att i många fall inte bli sedd som en individ, utan som "en vit". Det kändes ovant och lite skrämmande. Skulle jag nu bära hela den koloniala skulden på mina axlar?

När Lilla Hjärtat-diskussionen drog igång hösten 2012 hade jag först svårt att förhålla mig i frågan. Jag visste inte alls var jag skulle börja nysta för att förstå den. Det var inte förrän en bekant uttalade några förflugna ord "hon ser ju ut så" (om min dotter och Lilla Hjärtat), som bitarna föll på plats. Min egen upplevelse av att plötsligt vara vit, erfarenheten av att ha ett barn som är svart, den kunskap som jag läst mig till och omgivningens reaktioner. Det var lite som att luta sig mot elstängslet. Utifrån den bakgrunden kunde jag inte blunda för de strukturer som gör att vi betraktar och behandlar människor på olika sätt på grund av hudfärg. Det blev inte längre en abstraktion för mig utan en fråga med konkret påverkan i min vardag.

Nick: Det är ingen hemlighet, men jag har ju verkligen uppskattat dina bidrag till denna diskussion, samtidigt vet jag att du i perioder känt dig väldigt ensam. Var har du fått stöd?

Anna-Stina: Jag har fått många nya vänner och bekanta under hösten och vintern. Personer som, liksom jag, har intresse av ett mer jämlikt samhälle. Det är en rikedom. Jag har lärt mig oerhört mycket av dem.

Och böcker som jag har haft utbyte av är Frantz Fanons *Svart hud vita masker* och Oivio Polites bok *White like me*. Inte minst har du, Nick, genom din bok *Försök att förstå*, gett mig perspektiv som jag tycker är viktiga. Jag vill också nämna Ylva Habel och Tobias Hübinette.

Nick: Tack, men nu tror säkert någon att jag betalar dig för att nämna min bok. Du har arbetat länge med folkbibliotek och har definitivt ett inifrånperspektiv. Men nu ställer du kritiska frågor till folkbiblioteken från vad som kan beskrivas som ett utifrånperspektiv. Håller du med om den beskrivningen och vad tänker du kring den erfarenheten?

Anna-Stina: Jag tänker att vi alla bär med oss erfarenheter och kunskaper i våra liv som vi på olika sätt använder. Jag är alltid biblioteksanställd och många andra saker samtidigt. Någon är intresserad av spel, någon är politiskt engagerad, någon är musiker, någon är oerhört kunnig om fantasy-litteratur och någon är både författare och bibliotekarie. Många är föräldrar. Det är roller och kunskaper som vi på olika sätt kan använda oss av i yrkesutövandet och vi gör det dagligen. Det kan i många fall ge både ett utifrån- och ett inifrånperspektiv på bibliotek.

Själv är jag bibliotekarie sedan nästan 15 år, mamma till ett barn med bakgrund i Afrika och intresserad av att motarbeta rasism. Jag upptäckte att just det utifrånperspektivet, i mångas ögon, inte var legitimt att ta med sig in i biblioteksarbetet. Själv tycker jag att utifrånperspektivet kan vara berikande, eftersom det kan bidra med ny kunskap till biblioteken. Kunskap om hur människor uppfattar bibliotek, vad bibliotek kan bidra med i människors liv, vad som inkluderar och vad som exkluderar. I tider då folkbibliotekens relevans inte är självklar måste vi pröva att ta till oss ny kunskap och nya perspektiv.

Här tycker jag att frågan om yrkesetik är viktig. Jag tror att vi alla är måna om en hög yrkesetisk nivå, men att vi tolkar det olika hur denna etik ska utövas utifrån vår egen bakgrund och våra värderingar.

Nick: Du har både direkt och indirekt beskrivits som censurivrare och motståndare till det fria ordet. Vad tänker du om det och vad säger du om det samtalsklimatet?

Anna-Stina: Jag slog upp ordet censur i Nationalencyklopedin, eftersom jag funderade mycket kring hur ordet har använts i den här debatten. Censur betyder att "myndigheter granskar böcker, filmer, radioprogram och tv-program med mera innan de kommer ut". Det är inte något som jag har förespråkade. Jag kan inte svara på hur de som har använt ordet har tolkat det.

Som jag ser det handlar det igen om vilka frågor som det finns legitimitet för att driva, både när det gäller samhället i stort och inom bibliotekssfären. Ett urvalsarbete

sker dagligen på våra bibliotek, det innefattar hela processen från inköp till gallring av både tryckta och elektroniska medier. Jag skulle vilja medverka till en ökad medvetenhet om våra bevekelsegrunder för denna hantering. Varför anses det i vissa fall självklart att böcker med ursprung ur scientologirörelsen ska tas bort ur e-boksutbudet? Samtidigt som tecknade ntbilder av svarta barn ska fortsätta exponeras på en barnavdelning? Kan vi se hur våra egna värderingar spelar in, kanske i något så enkelt som en överdimensionerad avdelning G?

Samtalsklimatet har varit hårt. Det är kanske något man får vänta sig när det handlar om frågor om tolkningsföreträde och i förlängningen om makt. Samtidigt har de allra flesta valt att offentligt vara helt tysta.

Nick: Vi har funderat en del tillsammans kring folkbibliotekens hantering av dialogen i Lilla Hjärtat-diskussionen och är på det stora hela båda väldigt kritiska. Kan du berätta om några av dina slutsatser – utifrån denna erfarenhet – kring varför det ser ut som det gör? Detta blir ju även ett sätt att identifiera förbättringsområden.

Anna-Stina: Jag var oförberedd på hur lågt i tak det skulle vara i biblioteksdebatten. Det synliggjorde samtidigt att vi har starka normer på biblioteken som vi kanske inte alltid är medvetna om. Samtidigt är vi en del av omvärlden. Det finns en speciell bibliotekskultur, eller ett normsystem, skulle man kunna kalla det. Att tydliggöra vad de normerna handlar om tror jag skulle vara bra för biblioteken. Det skulle också kunna lyfta biblioteken ur situationen att ofta uppleva sig som missförstådda av omvärlden, t ex av politiken. Vi blir tydligare inför oss själva och andra, och det möjliggör även självreflektion. Jag vill att biblioteken ska vara relevanta för samhället och allt vi kan göra för att sträva dithän är bra. En bra väg framåt tror jag kunde vara att arbeta med normkritiska perspektiv.

Nick: Det är en svårformulerad fråga, men är det möjligt att läsa böcker med rasistiskt innehåll för sina barn? Eller ska man helt avstå? Vad tycker du?

Anna-Stina: Ja, det går, men jag skulle vilja säga att det beror på. Flera faktorer spelar in, som barnets ålder, hur rasismen uttrycks, om det är i bilder, genom enstaka ord eller om det genomsyrar bokens hela innehåll.

Med min sexåring har jag ibland läst böcker av Lennart Hellsing. Vad jag ofta

Nick Jones,
bibliotekschef
Bibliotek Huddinge.

Anna-Stina Takala,
verksamhets-
utvecklare för it och
kommunikation vid
biblioteken i Botkyrka.

måste göra då är att byta ut n-ordet mot något annat. Hon kan ännu inte läsa tillräckligt bra själv för att upptäcka att orden byts ut. Hon är samtidigt för liten för att kunna förstå kolonialismens historia och dess konsekvenser, som folkmord, slaveri och förtryck. Den diskussionen måste komma lite senare, jag tänker mig kanske i 12-årsåldern, eller när hon själv börjar fråga om det.

Barnböcker som innehåller bilder av blackface-karaktär hoppar vi över helt. Bilder har en direkt kommunicerande effekt, inte minst för ett litet barn. Jag kan inte hitta något sätt att förklara, sätta i sammanhang etc, när det handlar om bilder och små barn. När min dotter blir äldre kommer jag, som sagt, att tala med henne om anledningen till att svarta människor avbildas som de gör i tex Tintinböckerna.

Att läsa böcker som genomsyras av en rasistisk människosyn eller ett rasistiskt budskap, det överlåter jag åt den vuxne läsaren. Det är inget jag skulle introducera för mitt barn.

Hur det än är, ett aldrig så litet n-ord i en bok skapar ändå ett sådant obehag inför boken att jag helst hoppar över den. Varför ska vi läsa böcker med otidsenligt, eller för min dotter kränkande innehåll, när det finns så många andra bra barnböcker? Det är en högst konkret fråga i vår familj. Att göra barnböcker med inslag av rasism till en abstrakt diskussion om yttrandefrihet är ett privilegium för andra.

Nick: Tack Anna-Stina för pratstunden, men det känns som att samtalet måste fortsätta.

Anna-Stina: Tack själv, Nick! Ja, samtalet fortsätter och förhoppningsvis blir vi allt fler som deltar.

”Ett bildat folk är ett vaccin”

Cyklande bibliotekarier, finbesök från USA och en inbjudan från Stina Oscarson. Ett späckat program bjöds på Årsmöteskonferensen som föregick Biblioteksdagarna i Örebro.

AV ÅSA EKSTRÖM

FOTO: ELISABETH OHLSSON WALLIN

– Om jag hade ett bibliotek skulle där finnas både Tintin och Lilla Hjärtat. Och de skulle stå tillsammans med alla historiens brända böcker, alla bestsellers och alla bortretuscherade kvinnor..., menade Stina Oscarson.

– **VI SITTER ALLA PÅ MAKTT.** Men vi måste ta det ansvar som makten innebär. Vi måste alla bli modigare på att stå upp för det vi tror på! Demokratin skapades för att det funnits människor som haft mod att våga bryta mot regler i rättvisans namn, säger Stina Oscarson, Radioteaterchef, till BBL i samband med Biblioteksdagarna i Örebro.

Men innan dess: Cyklande bibliotekarier och biblioteksvänner längs vägen mellan Stockholm och Örebro som slog ett slag för litteratur, läsning och mångfald varhelst de rullade fram. I spetsen Alireza Afshari, enhetschef på Stockholms stadsbibliotek.

– Biblioteken måste bli bättre på integration och på att spegla dagens samhälle. De flesta bibliotekarier är fortfarande vita medelklasskvinnor samtidigt som var

tredje invånare i Stockholm har en annan etnisk bakgrund, konstaterar Alireza Afshari.

Det var dessa bibliotekskramare som i praktiken invigde Biblioteksdagarna när de cyklade in i Örebro tillsammans med stadens kommunalråd.

Onsdagens Årsmöteskonferens inleddes med ALA:S ordförande Maureen Sullivan som höll ett brandtal för bibliotekens rätt till e-böcker. Hon använde termen The Reading Ecosystem – där bibliotek och förläggare tillsammans ingår – och betonade även vikten av att konsekvent söka upp enskilda författare och små oberoende förlag för att söka större förståelse för bibliotekens rätt och tillgång till information. Tålmod krävs, men med tydligt fokus på uppdraget så kommer utdelningen.

Efter talet erkänner Maureen Sullivan för BBL att hon blev lite förvånad över tystnaden som uppstod efter talet i den stora kongressalen.

– Ingen hade någon fråga att ställa till mig. Det har aldrig hänt förr, vart jag än talat i världen! konstaterade hon glatt.

Radioteaterns chef, Stina Oscarson, inledningstalade inför årsmötet där hon slog fast att biblioteken är demokratins immunförsvar. Ett bildat folk är ett vaccin. Läsaren har makt och en skyldighet att tänka själv.

– Om jag hade ett bibliotek skulle där finnas både Tintin och Lilla Hjärtat. Och de skulle stå tillsammans med alla historiens brända böcker, alla bestsellers och alla bortretuscherade kvinnor. Och i taket skulle finnas ett enda citat. Och det skulle vara titeln på en av Eduardo Galeanos korta berättelser, den som heter: *Läsarens ansvar*. Smaka på de orden: Läsarens ansvar. Visst är det vackert? Ty ordet måste vara fritt om vi ska leva i en demokrati. Konsten måste vara fri. Men med denna frihet följer som med alla friheter ett ansvar. Och i detta fall inte bara från de som äger ordets makt utan också från de som sedan ska tolka det. Så kanske skulle där också finnas ett citat av Strindberg. Och i så fall bara det ytterst korta. Nämligen de två orden. ”Tänk själv.”

Stina Oscarson menar att konsten och kulturen ska väcka oss. Få oss att tänka i nya banor. Hon hade en inbjudan till alla som inte använder bibliotek: ”Välkommen in. Kunskap är makt!”

– Bibliotek är en fullständigt naturlig samarbetspartner eftersom vi, både SR och biblioteken, har pu-

blic service-uppdrag som liknar varandras. Vi står till allmänhetens tjänst när det gäller kultur och bildning, säger Stina Oscarson.

– Radioteaterarkivet är ett steg i rätt riktning att låta alla få tillgång att ta del av kunskap och bildning.

Konferensdagen kring årsmötet bjöd på seminarier om skolbibliotek, meröppet, e-böcker osv. Under rubriken *Hur fritt ska biblioteket vara?* arrangerade biblioteksförningens utvecklingsråd för verksamhetsfrågor, URV, ett seminarium om urval och inköp av kontroversiell litteratur. På plats fanns representanter för Länsbibliotek Uppsala Gävle, Chalmers universitetsbibliotek samt Danderyds stadsbibliotek som delade med sig av sina erfarenheter kring urval och inköp. Kan biblioteken vara neutrala vid urval? Bibliotekarierna måste kunna litteratur samt läsa för att ständigt vara uppdaterade, hävdade Gunnel Arvidson Nilsson, Danderyds folkbibliotek. Margareta Lundberg Rodin, prefekt BHS, reste sig upp för att avliva myten att man inte lär sig något om förmedling och genrer i utbildningen. Skönlitteratur finns numera som obligatorisk kurs vid utbildningen i Borås! Panelen var annars enig om att på bibliotek ska det vara högt i tak. Där ska finnas mod att våga förhålla sig till sin omvärld. Böcker som *Barnahandlerskan* av Gabrielle Wittkop (Vertigo förlag) kan stämplas som pervers barnporn men har även ett kvalitativt värde eftersom den är en extremt välskriven roman om en barnbordell. Athena Farrokhzad skrev t ex i en recension i Aftonbladet: *Hur ska jag skriva att det här är en fantastisk roman och samtidigt ta avstånd från dess innehåll? Hur ska jag kunna rekommendera en bok vars mening jag inte vågar citera?*

Intellektuellt ledarskap och profession krävs samt en grundad policy för att kunna undvika missvisande rubriker i massmedia vid exempelvis gallring, betonade Malin Norrby, Länsbibliotek Uppsala. Från forskningsbibliotekens horisont, där 97 procent av förvärven förra året var elektroniska, är Open Access helt nödvändig. Användardrivet förvärv är ett sätt att komma förbi ”paketlösningarna”, menade Daniel Forsman, Chalmers UB.

Syner på skönlitteratur för vuxna på svenska folkbibliotek, en förstudie av Maria Ehrenberg, Magnus Persson och Cinna Svensson, delades ut under seminariet. I inledningsordet citeras Franz Kafka: *”Litteraturens uppgift*

FOTO: ELISABETH OHLSSON WALLIN

är att genomborra oss. Och en bok måste vara som en yxa för det frusna havet inom oss.” Bland annat har man i förstudien tittat närmare på bibliotekariers läsvanor och där kan man konstatera att bibliotekariekåren fortfarande består av människor som läser. Bibliotekarierna tittar dessutom lika mycket på tv som de läser. Enligt enkätens 26 informanter läser 8 av dem böcker via läsplatta. Tidskrifter står starkare än tidningar. Beträffande vad informanterna läser så är det romaner som gäller vid både nöjesläsning och arbetsläsning. Varken lyrik eller SF-litteratur ligger i genretoppen. Riktigt högkvalitativ litteratur, nobelprisklass samt experimentell litteratur och nydanade lyrik, tar inte någon större plats i deras läsning. Författarna till de böcker som läses är företrädesvis manliga, trots att en majoritet av informanterna i enkäten är kvinnor. Aktualitetsgraden på böckerna är hög. I höst ska forskarna titta närmare på denna förstudie. Dessutom kan nämnas att 7-8 november anordnas en konferens om stereotyper i barnlitteraturen av Länsbibliotek Uppsala. ■

De cyklar för litteratur, läsning och mångfald...

Hela Stina Oscarsons anförande går att läsa på Svensk Biblioteksförningens hemsida.

Välbesökt årsmöte

AV HENRIETTE ZORN

FÖRNYAT FÖRTROENDE FÖR delar av sittande styrelse jämte ordförande samt inval av två nya styrelseledamöter; därtill en engagerad debatt kring vilka bilder av biblioteken som Svensk Biblioteksforening ska förmedla.

Föreningens årsmöte i Örebro var ovanligt välbesökt.

Kombinationen attraktivt program kring själva årsmötet samt snilledraget att plocka in en favorit i repris – radioteaterchefen Stina Oscarson – och låta henne inleda Svensk Biblioteksforenings årsmöte 2013, kan vara det som bidrog till en ovanligt stor uppslutning till årsmötet. Mellan tummen och pekfingeret kan det ha varit en 120–130 personer som fattade beslut om medlemsavgifter, styrelse, ekonomi, budget etc.

En punkt som ägnades lite extra omsorg var BTJ och det faktum att företaget nyligen såldes för 1 krona och föreningen gick miste om en fordran om 30 miljoner kronor – ersättning för de sista 9,64 % av aktierna i BTJ Group. Caroline Fellbom Franke, Svensk Biblioteksforenings jurist, redogjorde kronologiskt för den utveckling som lett fram till detta. Andemeningen i den redogörelsen får nog ändå sägas vara att

FOTO: ELISABETH OHLSSON WALLIN

– Vi ska både bidra med goda exempel och kärva besked, menade Niclas Lindberg.

trots 30 miljoner förlorade kronor är Svensk Biblioteksforening att betrakta som en vinnare genom att man tidigt – innan företaget började gå dåligt – sålde majoriteten av sitt innehav och fick bra betalt, över 230 miljoner kronor. Ratos lär å sin sida ha konstaterat att BTJ är den sämsta affär som företaget någonsin gjort.

I samband med de redogörelser som handlade om föreningens ekonomi och de olika förstärkningar av kompetenser av Svensk Biblioteksforenings kansli som genomförts, beklagade Lena Lundgren att föreningen Bis motion från föregående år, om inrättandet av en internationell sekreterare, hade avslagits.

– Det utrymmet, ser man ju nu, hade funnits, menade Lena Lundgren som tycker sig se en utveckling där föreningen satsar ”inåt”, dvs nationellt, på bekostnad av ett internationellt engagemang.

En mindre debatt blev det också kring föreningens verksamhetsinriktning. Både Anette Eliasson, chef för Bibliotek Mölndal

och Christina Persson, chef för stadsbiblioteket i Göteborg, ifrågasatte om föreningen ska bidra till att med utgångspunkt i tex biblioteksstatistiken återge ”negativa bilder” av bibliotek som handlar om minskade besök, minskade utlån etc.

Niclas Lindberg, generalsekreterare i Svensk Biblioteksforening, hävdade med emfas att föreningen ska BÅDE bidra med goda exempel och kärva besked. Man kan inte blunda för de nedåtgående siffror som bitit sig fast sedan flera år nu.

Inga Lundén, ordförande i föreningens styrelse fick förnyat förtroende, och två nya ledamöter valdes in i styrelsen: Cecilia Gärden, universitetslektor Bibliotekshögskolan i Borås, samt Nicholas Haldosen, bibliotekarie på Nora bibliotek. Dessa efterträder Margareta Lundberg Rodin och Inger Edebro Sikström som i samband med årsmötet lämnade styrelsen.

Inger Edebro Sikström återkommer däremot i en ny roll: som sammankallande i valberedningen efter Ellen Åberg. ■

Glöm inte att nominera till

Bästa lättlästa bibliotek 2013!

www.lattlast.se/bibliotek

CENTRUM
FÖR LÄTTLÄST

Dags att flytta fram positionerna

KRING 500 DELTAGARE besökte sammanlagt årets Biblioteks dagar i Örebro. Dessa deltog i de runt femtio olika föreläsningar, seminarier, After speech och studiebesök som anordnades. Kanske var det inbillning: men nog fanns det en särskild positiv energi bland deltagarna på årets konferens. Lokalitetserna i anslutning till Hjalmar Bergman teatern var någorlunda sammanhållna vilket gav många möjligheter till mingel och pratstunder mellan seminarierna. Deltagarna såg ut att njuta av det vackra vädret och en fin festkväll på universitetsbiblioteket. Bland storföreläsarna tycks Kristian Lundberg ha uppskattats alldeles särskilt – han sjöng filialernas lov och kärleksbombade bibliotekariekollektivet i sin framställning om hur biblioteket kan göra skillnad mellan liv och katastrof. Även Erik Fichtelius verkade slå an en ton som gick hem. Inledningsvis väckte han allmän munterhet när han deklarerade att han ämnade introducera ett helt nytt didaktiskt verktyg. Fram plockade han en blå flanellograf med ett antal färgglada fiskar och ett metspö med agn.

– Varje fisk i vår ocean av kunskap är SAB-märkt vilket gör att man kan fiska/söka i vår ocean. Metadata och metadatamärkning är det hetaste just nu. Men det här med sökord är knepigt. UR:s hemsida vänder sig till

AV HENRIETTE ZORN

allmänheten. Även om alla fiskar har en märkning blir resultaten olika beroende på vilket ord man väljer att söka med.

Erik Fichtelius talade om det vidgade textbegreppet i pedagogiska sammanhang. I framtiden kommer undervisning i allt större utsträckning ske med hjälp av rörliga bilder och ljud. Härvidlag utgör UR:s 14 000 program ett didaktiskt stöd och On demand-utvecklingen gynnar det UR håller på med.

På universitetsnivå kan det vidgade textbegreppet bli illustreras genom att studenter kan ta del av föreläsningar av de bästa professorerna från Harvard eller Stanford via nätet, och sedan fortsätta diskussionen och analysen på sitt campus eller i klassrummet. De bästa professorerna i världen kan komma att konkurrera med lektorerna på svenska universitetet i så kallade massive open online courses, mooc:s.

– Forskningen måste vara lokal, kursen måste vara lokal men undervisningen måste inte bedrivas lokalt. De lokala försvinner inte men det kommer att ha en delvis annan funktion.

Fichtelius talade om den ljusnande framtid som väntar bibliotekarierna allteftersom behovet av människor som kan guida, söka och navigera i kunskapens ocean, bara kommer att öka. Han påminde också om att det UR gör under ett helt år kostar lika mycket som Melodifestivalen.

– Det är inget fel på underhållning, men kanske är det dags att flytta fram positionerna för kunskap och bildning, avslutade han.

Framtiden och behovet av att flytta fram positionerna stod också i förgrunden i Biblioteks dagarnas allra sista seminarium – en av Gabriella Ahlström ledd paneldiskussion mellan Gunilla Herdenberg, riksbibliotekarie, Lisbeth Forslund, bibliotekschef på Gävle bibliotek samt Lars Burman, relativt nytillträdd överbibliotekarie för Uppsala universitet.

Men innan man ser framåt kan det vara lämpligt att göra en statusuppdatering av nuet.

– Vi lever i de uppbrutna gränsernas epok, menade Lars Burman och syftade på att allt det som finns i processerna kring det fysiska och det digitala håller på att flyta ihop.

Gunilla Herdenberg pekade på ett nu – med en litteraturutredning, ny bibliotekslag och ständiga samtal ▶▶

De sammanhållna lokaliteterna gav möjligheter för mingel och möten.

FOTO: ELISABETH OHLSSON WALLIN

► kring minskad läsning och läsförståelse – där det talas väldigt mycket om bibliotek och bibliotekens roll.

– Det har nog aldrig handlat så mycket om bibliotekspolitik som det gör nu. Bara på de två senaste åren har det hänt väldigt mycket på en övergripande nationell biblioteksnivå.

I Lisbeth Forsbergs beskrivning av läget finns också de många diskussionerna kring läsning men även kring värden som demokrati och yttrandefrihet.

Att biblioteken måste flytta fram sina positioner ifråga om synlighet verkade alla vara överens om. Verkar man i allmänhetens tjänst ska man bidra till att samhället utvecklas på ett bra sätt, menar Gunilla Herdenberg.

Två viktiga frågor för framtiden sammanfattade hon till att handla om dels den digitala världen, dels vikten av att koncentrera resurserna.

Biblioteken ska synas och vara en respekterad hjälte och då bör deras ställning arbetas in i samhället, anser Lars Burman som följdriktigt listade bibliotekens synlighet som en viktig fråga för framtiden.

Lisbeth Forslund citerade en av Biblioteksdagarnas storföreläsare, Anna Ekström från Skolverket, när hon skulle välja en framtidsfråga för biblioteken:

– Att verka utjämnande för livschanser. ■

Flanellografen – den didaktiska plattan som illustrerar metadata på ett ganska bokstavligt sätt...

Mooc's – hot och möjligheter

BARA NÅGRA dagar efter Erik Fichtelius seminarium på Biblioteksdagarna i Örebro publicerade fem debattörer från universitetsvärlden en artikel (Universiteten som försvann, SvD 19.5.2013) om så kallade mooc's, massive open online courses, och hur detta kommer att påverka de svenska lärosätena när t ex amerikanska toppuniversitet erbjuder högklassiga kurser på nätet.

Om svenska it-vana studenter i högre utsträckning väljer dem sätter det press på svenska högskolor och universitet att avskaffa klassrummen och säga upp lärare för att klara ekonomin. Men det finns också stora möjligheter, menar de fem skribenterna. För att förverkliga dessa krävs en engagerad lärarkår som stimuleras i sitt förändringsarbete, till exempel med att vända på klassrummen. Det omvända klassrummet handlar om precis det som Erik Fichtelius nämnde i sitt seminarium: studenter kan ta del av högkvalitativa föreläsningar via nätet som sedan följs av diskussion och problemlösning i klassrummet för att öka inläringen av materialet.

Enligt de fem skribenterna (från bl a КТН, Uppsala

och Lunds universitet) läser studenter från hela världen moocs utan kostnad från några av de högst rankade universiteten i världen och intresset är stort. Det de inte nämner – men som Erik Fichtelius påpekade – är att studenterna nog får betala en rejäl slant för att plocka ut sin examen från prestige-universiteten.

En framgångsfaktor för moocs, enligt artikelförfattarna, är att kurserna ska hålla hög kvalitet både ämnesmässigt och pedagogiskt. När för få studenter avslutar sina studier med goda kunskaper på avsatt tid och utbildningskostnaderna ökar fyller moocs ett behov. Moocs är en möjlighet till högre genomströmning, sänkta kostnader och ökad tillgänglighet globalt. Artikelförfattarna nämner heller ingenting om hur det utvärderingssystem som är gängse i den svenska universitetsvärlden skulle kunna tillämpas på moocs. Om det alls går.

HZ

Läs hela artikeln Universiteten som försvann: <http://tinyurl.com/q703qwa>

Tillgängligheten och skillnaden mellan liv och katastrof

Författaren och poeten Kristian Lundberg sjöng filialens lov och kärleksbombade biblioteken i sin storföreläsning under Biblioteksdagarna.

MEN DET VAR inte uttryck för något ytligt bibliotekskramande i allmänhet utan en kärlek på blodigt allvar sprungen ur den personliga erfarenheten.

– Det är hög tid att se över våra värderingar för vi har ett demokratiskt problem. Vi har inte råd att vara kostnadseffektiva längre, säger Kristian Lundberg i en intervju med BBL.

Författaren som själv gjort både en klass- och bildningsresa är allvarligt bekymrad över situationen för biblioteken eftersom det påverkar hela samhället.

– Jag är en autodidakt. Allt jag kan och all kunskap har jag fått gratis från biblioteket och böckerna där. Av egen erfarenhet vet jag att bibliotek kan göra skillnad på liv och katastrof, berättar Kristian Lundberg, som växte upp i ett dysfunktionellt hem med en psykiskt sjuk mamma.

Som liten, skoltrött och lätt dyslektisk grabb vågade han sig in över den låga tröskeln till biblioteket – en kravlös och icke auktoritetsbunden plats. En plats för längtan. En bibliotekarie såg honom som den läshungrande pojke han var och satte Harry Martinssons *Aniara* i handen på honom. Utan bibliotekariens stöd hade han kanske dukat under i missbruk som så många av hans barndomsvänner gjorde. Biblioteksfilialen vid Värnhemstorget i Malmö dit han sökte sig, är idag stängd samtidigt som staden skriker efter mötesplatser som kan göra skillnad.

– Det är kriminellt att inte skydda varje enskild biblioteksfilial samtidigt som behoven ökar. I Malmö finns det avgångsklasser i grundskolan där 80 procent av barnen saknar fullständiga avgångsbetyg. Det är ett brott att inte låta barn växa upp med tillgängligheten till ett bibliotek!

– Det man älskar tar man hand om. Vi måste sluta prata om ekonomi i samband med bibliotek. Situationen är för allvarlig. Bibliotekscheferna borde gå samman och vägra svara på det ekonomiska utan istället värna grunden, säger Kristian Lundberg.

Även företagsledare inser ju att vissa saker måste få kosta för att det ger så mycket tillbaka, menar han.

– Hittills har ingen kunnat definiera vad en människa kan kosta!

FOTO: ÅSA EKSTRÖM

På frågan varför inte fler författare gör mer för att värna biblioteken, skakar han på huvudet.

– Jag vet inte. Det borde ju inte vara någon större åtskillnad mellan förlag, bibliotek och författare eftersom alla har samma mål och mening när det gäller behovet och tillgången till berättelserna.

ÅE

Bibliotekarien på filialen vid Värnhemstorget i Malmö blev Kristian Lundbergs stiftinnare in i böckernas värld.

Bred analys för nationell biblioteksstrategi

Nu drar Svensk Biblioteksförning igång en stor analys av bibliotekens omvärld. Med hjälp av analysföretaget Kairos Future involveras intressenter i och utanför biblioteksväsendet. Samhällsanalysen är första steget i arbetet för en nationell biblioteksstrategi.

AV MARTIN ENGMAN

FOTO: ELISABETH OHLSSON WALIN

Fullt tryck och stort intresse för framtiden – över hundra personer bidrog till att skapa den första tankeplattformen för bibliotek i nationens tjänst. Heléne Olsson, Kairos Future, instruerade inför workshopen.

I FLERA ÅR HAR förhoppningar funnits om att regeringen och riksdagen ska besluta om och driva en nationell bibliotekspolitik samt att biblioteksmyndigheten – Kungliga biblioteket – ska ta fram en nationell biblioteksstrategi. Bland flera andra har Svensk Biblioteksförning arbetat för detta.

Huvudargumentet har varit att biblioteksväsendet genom en nationell strategi kommer att ha lättare att leva upp till de krav som biblioteksplanen ställer. Statens kulturråd har angett att syftet med en nationell biblioteksplan är att ge alla tillgång till landets samlade resurser genom att bibliotek och bibliotekshuvudmän i

det allmänna biblioteksväsendet samverkar med utgångspunkt i den nationella biblioteksplanen.

Därutöver har Svensk Biblioteksförning framfört att en nationell biblioteksstrategi kan utgöra ett stöd för bibliotekens planering, styrning och uppföljning. Det kan ske genom att biblioteksmyndigheten, med stöd i den nationella biblioteksstrategin, bidrar med att utveckla verktyg och metoder, till exempel bättre kvalitetsmått och indikatorer för att mäta bibliotekens verksamhet. Bibliotekens uppföljning och utvärdering kan förbättras via biblioteksmyndighetens forsknings- och utvecklingsinsatser samt medverkan i framtagandet av kvalitetssystem.

I september 2011 publicerade Svensk Biblioteksförning rapporten *En norsk, en dansk, en finsk – och en svensk? inom ramen för föreningens skriftserie På väg mot en starkare biblioteksnation*. I rapporten skissas hur stegen fram till färdig strategi kan se ut. De nordiska ländernas biblioteksstrategier tar avstamp i en bred samhällsanalys. Det första steget är alltså att genomföra en analys av bibliotekens omvärld. Därefter vidtar formulering av mål utifrån analysen, identifiering av bibliotekens roll i arbetet för att nå målen och av problem och hinder för biblioteken att fullgöra sina uppgifter. Först därefter formuleras en strategi.

FÖR ATT BIDRA i arbetet med en biblioteksstrategi för Sverige har Svensk Biblioteksförning beslutat att genomföra det första steget i den nordiska modellen för framtagande av en biblioteksstrategi. Analysföretaget Kairos Future fick därför i april uppdraget att genomföra en omvärldsanalys för biblioteksväsendet som ett underlag för en nationell strategi. Analysprojektet kommer att beröra och involvera många aktörer och intressenter, såväl inom biblioteksväsendet som i dess närhet. Arbetet beräknas pågå under hela året och en bit in på 2014.

Svensk Biblioteksförnings utvecklingsråd för nationell biblioteksstrategi har drivit frågan om att föreningen bör låta göra en samhällsanalys.

– Jag hoppas att biblioteken genom föreningens omfattande omvärldsanalys bättre ska kunna möta de stora utmaningar som de har och kommer att möta i framtiden, säger Margareta Lundberg Rodin, som var utvecklingsrådets ordförande fram till årsmötet i maj i år.

BiblioteksGUIDE för webben

WAGNER

www.wagnerform.se

En ramlag. Punktslut.

– Min förhoppning är att underlaget som Kairos Future tar fram i process med föreningen ska leda till konstruktiva diskussioner och strategiska planer. Detta ska omvandlas till ageranden som vidareutvecklar och stärker bibliotekens verksamheter i framtiden och bidrar till att skapa ett mer hållbart och demokratiskt samhälle än det vi har i dag.

– Grundläggande humanistiska värden och rätten till kunskap, information och kultur som bibliotek representerar behöver stärkas, synliggöras, ifrågasättas och debatteras, inte minst i tider av ökande utanförskap, klyftor, girighet, konkurrens, konsumtion och egoism. Bibliotekens verksamheter är viktiga alternativ som aktivt kan bidra till att motverka segregation och diverse ojämställdheter i samhället, avslutar Margareta Lundberg Rodin.

Analysprojektet har även diskuterats i Svensk Biblioteksförningens styrelse och arbetsutskott, vid sidan av utvecklingsrådet för nationell biblioteksstrategi.

Under Biblioteksdagarna genomfördes en workshop med drygt 100 deltagare. Efter inledning av Margareta Lundberg Rodin och Heléne Olsson från Kairos Future vidtog strukturerade diskussioner i grupper med cirka åtta deltagare i varje. Deltagarna fick ange möjliga framtida roller för biblioteken och därefter rösta om vilka roller som är troliga och vilka som är önskvärda. Seminarielokalen i Örebro gamla Medborgarhus sjöd av engagemang och kreativitet. Deltagarnas förslag dokumenterades och kommer att sammanställas av Kairos Future som ett underlag inför det kommande arbete. ■

Martin Engman är samhällspolitisk sekreterare på Svensk Biblioteksförning

FOTO: ELISABETH OLSSON WALLIN

– Jag tycker att den nya bibliotekslagen blir bra, sade Lena Adelsohn Liljeröth.

När Lena Adelsohn Liljeröth gästade Biblioteksdagarna i Örebro slog hon fast att den nya bibliotekslagen är en ramlag – den ska inte detaljstyra personalförhållanden eller öppettider, det är upp till respektive huvudman.

I SITT TAL TILL besökarna på Biblioteksdagarna talade hon om bibliotekens starka ställning, dess betydelse för demokratin och dess viktiga roll för att verka för tillgång till kunskap, information och fri åsiktsbildning.

– Biblioteken har en viktig roll för demokratin innersta väsen. Ni har ett arbete att vara stolta över, menade hon.

Att det i den nya lagen inte står något om att det ska finnas utbildade bibliotekarierna på biblioteken kommenterade hon kort med:

– Bibliotekarierna är självklara fast det inte står på pränt, så var det sagt. Utan en bibliotekarie blir det lätt en boksamling utan aktualitet.

Nedläggningen av filialer – en annan fråga som kulturministern fått kommentera i samband med den nya lagen – stod också på agendan, både i Lena Adelsohn Liljeröths

tal på Biblioteksdagarna, men även i den debattartikel som publicerades samma dag i Nerikes Allehanda.

I debattartikeln beklagar hon att filialer har lagts ned under senare år men menar fortfarande att ”då kan bokbussar, bokbåtar eller andra lösningar vara ett alternativ”.

Att flera biblioteksfilialer lagts ner beror i många fall på de senaste årens urbanisering och att de centrala biblioteken därför byggts ut, menar Lena Adelsohn Liljeröth.

– Ingen bibliotekslag i världen kan stoppa den fortsatta urbaniseringen.

Å andra sidan: Det är det kanske inte riktigt någon som har påstått heller.

Frågorna kring minskad läsning och läsfärdighet upptog en stor del av Lena Adelsohn Liljeröths anförande och här lät hon förstå att ett resultat av Litteraturutredningen kan komma att bli en nationell läskampanj.

– Bibliotekarierna har också en stor betydelse för att väcka läslusten hos barn och unga. Läsnings- och läsförståelse är en av våra stora demokratiska utmaningar. Det skulle behövas en nationell kampanj för att få igång läsandet bland vuxna.

HZ

Folkbibliotek är dinosaurier

– **BIBLIOTEKSDAGARNA** kan liknas vid ett stammöte där de olika stammarna möts och slutligen får lyssna till stammarnas stamhövding, säger Peter Alsbjer.

Länsbibliotekarien Peter Alsbjer gjorde en trendspaning om dinosaurier som överlevde genom att utveckla vingar. Han menar att folkbibliotekens adaptiva förmåga är en framgångsfaktor.

– Vad är en bok? Frågan är befogad i en tid när man läser med öron och ögon. Vad är ett språk? Ord? Teckenspråk?

Det är inte de smartaste eller starkaste som överlever enligt Darwins teser utan de som bäst anpassar sig till förändring. Flera dinosaurier överlevde på grund av sin flygförmåga. Skarven är nog en sådan överlevare, tror Peter Alsbjer.

– Nya medier skapar nya kulturer som kräver nya litteraciteter. Nätverk är vinnare medan auktoriteter förlorar makt.

Klassiska prismekanismer utmanas när det med några få klick går att hämta böcker på nätet. David Lankes har sagt att dåliga bibliotek satsar på samlingar, bra bibliotek på service och de bästa biblioteken satsar på mötesplatser. Peter Alsbjer menar att det handlar om är att fördela makten över

tillgången till information, kunskap och upplevelser mellan människorna i ett samhälle.

– ”Sharing not lending” är framtiden. Tendensen är att det blir allt mer populärt med tillgång till media snarare än att äga den. Något som bör gynna biblioteken, tror Peter Alsbjer.

Små bokbytarhyllor i Årsta, tvättstugebibliotek och andra mindre bibliotek utanför biblioteken har framtiden för sig. Om allt ska vara bra så ska allt förändras och bibliotek vara i ständig rörelse. Vad kan folkbiblioteken då erbjuda? På biblioteket i Fisksätra kan man låna mer än kopieringsapparat och mötesrum. Där kan man bland annat låna eller snarare dela demokratisk utrustning som tält, cd-spelare, kamera, trådlöst nätverk och megafon. Sedan är det en annan sak att ekonomin i Nacka är så usel att man snålar med pengar till biblioteksverksamheten. Fisksätra fick en nollbudgetuppräknning vilket resulterat i att under årets första fyra månader hade man 1 000 kronor att köpa böcker för – att jämföra med 400 000 kronor året innan.

– Det är som att ha en mjölkbutik utan mjölk, konstaterar bibliotekschefen Barbro Bolonassos, som var tvungen att fatta beslutet att minska på inköp istället för minskade öppettider eftersom det i sin tur skulle ha inneburit pengaavdrag för att inte ha levt upp till kommunens krav på öppethållande.

Nacka kommuns besparingar inom kulturen har väckt reaktioner bland kommuninvånarna. Författaren Finn Zetterholm, som bor i Älta, meddelade efter artikel i lokaltidningen NVP att han skänker 1 000 kronor till biblioteket i Fisksätra.

– Jag menar inte att invånarna ska bekosta sina bibliotek, utan skänker pengarna som en gest. Jag skäms för att bo i en kommun som sparar in så mycket att man inte kan göra rimliga inköp av litteratur, säger Finn Zetterholm.

ÅE

INGA DOLDA KOSTNADER*

www.openlibrarysolutions.com

* Nej, inte ens i det finstilta döljer vi något, trots att det står med jätteliten text. För att underlätta för er budgetering så betalar ni bara en fast kostnad per år för underhåll och support. Vi tycker det är viktigare med nöjda kunder och att tillsammans med er bygga den absolut bästa bibliotekswebben än att slå igång taxametern så fort ni har en fråga!

UNIVERSITETS- OCH HÖGSKOLEBIBLIOTEKENS FRAMTIDA ROLL

– EN UNDERSÖKNING I FEM RAPPORTER

AV MARIELOUISE SAMUELSSON

EN ÖGONBLICKSBILD, en temperaturtagning. Så definierar Jakob Harnesk EBSCO:s undersökning "White Papers on The Future of the Academic Supply Chain", sammanlagt fem rapporter som är ett resultat av intervjuer med 97 "branschföreträdare", bibliotekarier, förläggare, agenter, konsortierepresentanter och andra inom informationsindustrin där EBSCO självt är en av aktörerna som arbetar med informationslösningar.

I den första rapporten, "The Future Role of the Academic Library", återfinns frågan om de akademiska biblioteken kommer att finnas kvar inom de kommande tre till fem åren. Det dominerande svaret är ja, samtidigt som de intervjuade förutser eller snarare konstaterar förändringar i bibliotekens roll och uppgifter.

Samlingarna kommer att minska i volym och betydelse, tillgängligheten blir det viktigaste. Biblioteken kommer att bli platser för utbildning, grupparbeten och individuella studier. Informanterna tror på en utveckling av sin egen kompetens inom sådant som bib-

liometriska analyser och Open Access - svar som känns igen från andra diskussioner om lärosätesbibliotekens framtid.

– Nej, resultatet är inte förvånande, säger Jakob Harnesk, nordisk försäljningschef vid EBSCO och med erfarenhet från en rad olika positioner i biblioteksvärlden, och understryker vidare att förändringen av biblioteken pågår och att "onlineifieringen" långt ifrån är färdig.

– Hittills har det handlat mycket om att digitalisera böcker och tidskrifter, framöver kommer vi att se ännu mer av att knyta samman innehållet med tekniken: sökverktyg, länkningstjänster och databaser.

Han menar att forskningsbibliotekens olika IT-system inte alltid "pratade med" varandra, vilket medfört onödigt dubbelarbete.

– Det gäller inte alla, men det har funnits tendenser till stuprörstänkande, att inte se helhetslösningar. Projektet Front 2014, som samordnats av Chalmers, kan innebära ett stort steg i rätt riktning.

Jakob Harnesk tror också på att bibliotekarierna ►►

► kommer att få nya uppgifter inom pågående forskningsprojekt.

– Forskarna kanske inte behöver biblioteket, men de har behov av bibliotekariernas kompetens i informationssökning. I framtiden kanske det blir så att forskare i sin ansökan tar upp bibliotekarien som en resurs, vid sidan av sådant som lokaler och labb-utrustning. Men för att det ska bli så är det viktigt att bibliotekarierna kliver fram och står för sin särskilda kompetens, menar han.

Utvecklingen av lärosätesbiblioteken drivs på och påverkas givetvis av faktorer som ekonomiska resurser samt av användarna.

– Det gäller att vara varse på förändringar i användningen och i användarnas efterfrågan.

Jakob Harnesk talar bland annat om en generationsfråga, då de unga som är vana vid Google och Facebook förväntar sig snabb tillgänglighet och tjänster som är väldigt enkla att ta till sig. Äldre generationer har större tålamod och är vana vid att ta sig tid med instruktioner.

– Google är den största konkurrenten till biblioteken, men man ska komma ihåg att Google är långt ifrån perfekt. För bibliotek gäller att erbjuda tillgänglighet lika snabbt, lika enkelt, men bättre.

Ytterligare en aspekt gällande framtiden för universitetens och högskolornas bibliotek är studenternas behov av stöd.

– Bara för att de navigerar snabbt och enkelt på nätet innebär det inte att de inte behöver hjälp, snarare tvärtom.

Själv tror han också på att biblioteken i framtiden kan komma att erbjuda ökad tillgång till datorer, med andra ord ett uppsving för de bärbara datorerna i biblioteksmiljön. Detta då studenterna övergått till att använda sina smarta telefoner och läsplattor och inte längre vill släpa på en lap-top samtidigt som de inser att det är lättare att ta del av längre texter och mer omfattande arbeten i en större dator.

”Utveckling” kan alltså innebära att användare återvänder till ”gammal” teknik, som större datorer. Ett annat exempel är en detalj i EBSCO:s strategiska arbete som påminner om att framtidsanalyser inte givetvis innebär att man skrotar verktygen från förr utan tar hjälp av det traditionella:

– När vi skickade ut våra rapporter var det ett medvetet beslut att inte bara göra det som pdf:er utan att vi lade dem också i kuvert med frimärke på.

Ett medvetet beslut och en påminnelse om att papper och det tryckta fortfarande signalerar dignitet. ■

Titlarna på de övriga rapporterna från EBSCO är Access to content: Now and in future; The Impact of Open Access, The Role of Subscription Agents och The Academic Information Supply Chain: Future Forces for Change.

”BEHOVET AV STÖD TILL STUDENTERNA ÄR OÄNDLIGT”

Vad kommer att hända med universitetens och högskolornas bibliotek? BVL pratar framtid med Maivor Hallén, bibliotekschef vid Högskolan i Gävle och Peter Alsbjer, länsbibliotekarie i Örebro.

AV MARIELOUISE SAMUELSSON

Berättelsen om ett bibliotek – en bro mellan gammalt och nytt. The Library Bridge vid Middle East Centre i S:t Anthony's collage i Oxford.

KOMMER UNIVERSITETS- och högskolebiblioteken att förvandlas till utbildningsgallerior som erbjuder olika tjänster till studenterna? Och hur påverkar verksamhetsförändringarna de fysiska lokalerna och på sikt arkitektur och estetik?

Att den traditionella verksamheten relaterad till tryckta medier och hyllor minskar i betydelse innebär knappast något ”nedläggningshot”. De nya och potentiella uppdragen står på kö, uppdrag som på sikt förutsätter ny kompetens och ännu mer fokus på studenternas behov.

– Idealet kanske blir en högskolebibliotekarie som också är IKT-tekniker och utbildad pedagog, säger Maivor Hallén, bibliotekschef vid Högskolan i Gävle.

Efterfrågan på pedagogiska meriter hör samman med att lärosätesbiblioteken har fått alltmer ansvar för service till studenterna i form av skrivarverkstäder, IKT-stöd och som vid Högskolan i Gävle, också ett lärcenter.

– Gävleborgs län har präglats av de stora industrierna, vilket också påverkar högskolan. Studenterna kommer inte från miljöer där högre utbildning är vanligt. Skrivarverkstäderna kan hjälpa till att lösa skrivkrampen som många drabbas av när de kommer till högskolan och ska skriva på vetenskaplig grund.

Maivor Hallén skulle gärna se att universitet och

högskolor bjöd in gymnasieklasser för studiebesök. Men också erfarna studenter behöver hjälp på ett sätt som ger bibliotekarierna nya arbetsuppgifter.

- Vi har många studenter från Kina och de behöver ofta stöd med engelskan, med informationskompetens och källkritik. Sådant är förstås viktigt för alla men dessa är områden där de kinesiska studenterna har särskilt stora brister.

Högskolan i Gävle har också en stor andel distansutbildning som kräver en digital kompetens som studenterna inte alltid har.

- Distansstudenterna är ofta tio år äldre än campusstudenterna och kan därför ha behov av att få hjälp med att förbättra sin digitala kompetens.

Att själva bibliotekslokalerna och inredningen förvandlas av ökat fokus på studenter och det nya utbudet av tjänster ser hon också som självklart.

- Man kan tänka sig flera sittgrupper, utställningar och att forskarna kommer hit och ger öppna föreläsningar.

Hon provar tanken att högskolebiblioteket kommer att bli ett slags gallerior, med ett utbud av olika tjänster inom högre utbildning och forskning. Maivor Hallén ser det som självklart att högskolan ska anpassa sin service efter studenternas behov.

- Behovet av stöd till studenterna är oändligt! Har studenterna kommit in på en utbildning ska de ha den hjälp de behöver!

Studenternas efterfrågan på stöd, service och mötesplatser lär alltså fylla bibliotekslokalerna, inte bara vid Högskolan i Gävle. Definitionen att "ett universitet är ett bibliotek med en massa byggnader runt om biblioteket" framstår fortfarande som slitstark.

- Ja, biblioteket som symbolbyggnad är fortfarande oerhört viktig, säger Peter Alsbjer, länsbibliotekarie i Örebro, som bloggar "om kultur och bibliotek i interaktionsområdet" där han bland annat följer trenderna inom biblioteksarkitektur.

- Den stora arkitektoniska utmaningen är att utforma inredningen efter den utveckling som innebär allt fler digitala medier och färre hyllor. Man kan se en tydlig trend i USA av att biblioteken också visuellt lyfter fram att man inte har böcker.

Han tror att biblioteken i framtiden mer kommer att utformas som upplevelserum, för kreativitet och kontemplation.

När hyllorna försvinner blir det mer utrymme för läsplatser och fokus på bibliotekets funktion som "plats för möten öga mot öga".

The Library Bridge –
exteriör och interiör.

- Digitalisering tar inte bort viljan till och studenternas behov av att träffa andra studenter eller föra diskussioner med bibliotekspersonalen.

Inom akademien kan man inte heller kasta allt gammalt överbord, forskningen och forskaren måste också blicka bakåt

Som ett lyckat exempel på konsten att bokstavligen binda samman det gamla och det nya lärosätetsbiblioteket nämner Peter Alsbjer The Library Bridge vid Middle East Centre i S:t Anthony's collage i Oxford. Det är ett verk av den internationellt verksamma arkitekten Zaha Hadid, som med sin biblioteksbro förenar de gamla byggnaderna med postmoderna studieplatser. Därmed vidmakthålls det Peter Alsbjer gärna kallar berättelsen om ett universitet.

Ett annat exempel på hur biblioteket kan förena historia och framtid och därmed skapa en berättelse om både själva lärosätet och om högre utbildning, finner han i Örebro där forskningsarkivet i universitetets bibliotek härbärgerar den så kallade Mörnersamlingen. Samlingen omfattar 8 000 band och innehåller brev och skrifter av bland andra Strindberg och Gustaf Fröding samt akvareller av Verner von Heidenstam.

Alsbjers poäng är att också de nya akademiska miljöerna behöver det gamla - Mörnersamlingen införlivades med biblioteket år 2000, ett år efter att Örebro (högskola sedan 1977) hade uppgraderats till universitet.

Och Peter Alsbjer är alltså övertygad om att lärosätetsbiblioteket kommer att behålla sin plats som nod och samlingspunkt samt fortsätta att utöva lockelse på arkitekter.

- Vi kommer att se mera av sådant som The Library Bridge. Däremot är det nog slut med prestigeprojekten på folkbibliotekssidan där biblioteken i Århus och Birmingham sannolikt var de sista elefanterna. ■

Nyheterna som

hälsar välkomna!

Snygga, stilrena Eurobib InfoPod är en serie smarta diskar med en rad användningsområden. Som receptionsdisk i det mindre biblioteket, som informationsdisk eller sökstation i det större. Höj- och sänkbara. Smidiga och lättplacerade med praktisk kabelgenomdragning. Finns i två olika former och flera läckra färger.

Välkommen till www.eurobib.com och läs mer.

Boomerang är en spännande nyhet i vår serie Showalot exponeringsmöbler. Ett fristående bokbord som lyfter fram böckerna och ger lockande front-exponering. Rymmer ca 100 normalböcker och finns i svart och vitt.

Eurobib
direct

**Större möjligheter
till digitalisering**

Sent omsider har äntligen regeringens proposition om förbättrade möjligheter till licensiering av upphovsrätt offentliggjorts. Men vad kommer den att innebära för biblioteken?

AV CAROLINE FELLBOM FRANKE

PROPOSITIONEN LÄMNADES TILL riksdagen i april som kommer att rösta och fatta beslut om lagen i mitten av juni i år. Jag skriver äntligen, eftersom det redan i juni 2009 beslutades om ett tilläggsdirektiv till den sk Upphovsrättsutredningen. Man skulle överväga om upphovsrättslagen borde ändras för att underlätta för bibliotek och arkiv att digitalisera och tillgängliggöra upphovsrättsligt skyddade verk, överväga om en generell avtalslicens borde införas samt om upphovsrättslagen borde ändras för att säkerställa att de ersättningar som betalas till en organisation på grundval av avtalslicenser också kommer rättighetshavarna till del. För tre år sedan, i april 2010, överlämnade utredaren Jan Rosén delbetänkandet Avtalad upphovsrätt (SOU2010:24). Upphovsrättsutredningens syfte var även att se över andra delar av upphovsrättslagen, såsom 3 kap avseende upphovsrättsens övergång samt en översyn av hela lagen i redaktionellt och språkligt hänseende. Upphovsmannasidan och producentsidan har dock haft vitt skilda uppfattningar om upphovsrättsens övergång medan frågan om nya avtalslicenser m m har varit relativt okomplicerad. Därför beslutade regeringen att bryta ut avtalslicensdelen och behandla den separat. Från detta beslut till färdig proposition tog det sedan två år. Uppenbarligen har andra frågor prioriterats högre på Justitiedepartementet.

För mer än 50 år sedan infördes den första avtalslicensen i Sverige. Över tid har flera nya avtalslicenser införts. Ordningen med avtalslicenser är än så länge rätt unik för Norden, men i samband med lagstiftningsarbetet inom EU har man undersökt om avtalslicenser skulle kunna vara ett sätt att lösa olika licensieringsproblem. Än så länge har de inte fått något genomslag i den unionsrättsliga lagstiftningen, men däremot har de influerat innehållet i det sk Memorandum of Understanding on Key Principles on the Digitisation and Making available of Out-of-Commerce Works, som undertecknades i september 2011 av företrädare för rättighetshavare och flera internationella biblioteksorganisationer.

Den organisation som tecknar kopieringslicenser på text- och bildområdet i Sverige är Bonus Presskopia. Det är en paraplyorganisation som består av företrädare för 15 bransch- och intresseorganisationer som tillsammans representerar upphovsmän, förläggare och utgivare. Genom att stödja sig på upphovsrättslagens regler om avtalslicenser möjliggörs licensiering av massutnyttjanden på ett sätt som skulle vara näst intill omöjligt med individuella avtal. Exempel på avtalslicenser är kopieringslicenserna på undervisningsområdet och möjligheten för företag och myndigheter att

kopiera inom den egna verksamheten och dela med sig till kollegor. Licenstagaren får rätt att använda både svenska och utländska verk. Ett avtal som ingås med stöd av en avtalslicens får utsträckt verkan vilket innebär att avtalet binder även utomstående rättsinnehavare som inte ingår i någon av de organisationer som sluter avtalslicensen. Om en utomstående inte vill vara bunden av en avtalslicens kan hen meddela ett förbud mot kopiering av hans verk. Hen har rätt att kräva individuell ersättning. Kravet ska riktas mot organisationen som meddelat licensen, inte mot enskilda licenstagare. För att en avtalslicens ska bli aktuell förutsätts att parterna kommer överens.

Redan i dagens lagstiftning har det funnits möjligheter för bibliotek att ingå avtalslicenser, men licensområdet har varit begränsat. I praktiken har biblioteken aldrig nyttjat möjligheten att teckna avtalslicens. Regeringens förslag innebär en utvidgning av befintliga avtalslicenser samt en helt ny avtalslicens, en så kallad generell avtalslicens. Den ska kunna användas när inte någon av de särskilda avtalslicenserna täcker licensområdet, om marknaden själv identifierar situationer där individuella avtal inte är en framkomlig väg.

För bibliotekens del innebär förslagen att de genom tecknande av en avtalslicens får en möjlighet att digitalisera och göra sina samlingar tillgängliga för allmänheten, tex via internet. Det har konstaterats att möjligheterna att genom individuella avtal uppnå heltäckande licenslösningar som möter arkivens och bibliotekens behov, är små. Möjligheten att ingå avtal med avtalslicensverkan innebär inte att det måste träffas avtal om allt material. Avtalsparterna får i avtalet enas om de avgränsningar som de vill ska gälla. För material som undantas kan parterna istället förhandla om individuella licenser. Vidare innebär lagförslaget att biblioteken ska ges vissa möjligheter att fritt framföra filmverk offentligt. Framförandet ska endast få ske i de egna lokalerna för enskilda besökare.

Rent praktiskt blir det nu upp till biblioteken att fundera över vilka delar av sina samlingar de är intresserade av att digitalisera och vidare fundera över hur finansieringen ska lösas, för att därefter ta kontakt med en organisation som är behörig att träffa avtal med avtalslicensverkan – organisationen ska enligt förslaget företräda ett flertal upphovsmän till i Sverige använda verk på området.

I propositionen föreslås också förlängd skyddstid för musik, från 50 år till 70 år. Förslaget i den delen syftar till att genomföra ett EU-direktiv. ■

Artikelförfattaren är jurist på Svensk Biblioteksörening

Förbättrade möjligheter till licensiering av upphovsrätt. Regeringens proposition 2012/13:141

Biblioteken bidrar till EU:s utveckling!

Hur påverkar bibliotek människors liv i EU? Bill & Melinda Gates stiftelse har genomfört en stor undersökning som presenterades i Bryssel tidigare i år.

AV STEFAN ENGSTRÖM

BILL & MELINDA Gates Foundation har bidragit med 135 miljoner dollar till biblioteksutveckling i Rumänien, Bulgarien, Lettland, Litauen och Polen. Det senaste året har stiftelsen också arbetat med projektet "European Union Advocacy Initiative". Syftet är att öka kunskapen om bibliotekens betydelse för genomförandet av "Europa 2020", EU:s tioårsstrategi för tillväxt och visa att biblioteken bidrar till att genomföra de stora riktlinjer för utveckling som medlemsstaterna beslutat. I februari samlade stiftelsen representanter från 18 EU-länder för att presentera en ny stor undersökning.

Med hjälp av undersökningsföretaget TNS har stiftelsen velat ta reda på hur offentliga bibliotek faktiskt påverkar människors liv i EU. Janet Sawaya från Global Libraries har lett projektet från huvudkontoret i Seattle:

– Vi har saknat bevis för vad bibliotek åstadkommer. Vi behöver både siffror och berättelser.

Janet Sawaya menar att en stark och framgångsrik opinionsbildning för bibliotek måste bygga på fakta och resultat.

Stiftelsen vet att politikernas bild av bibliotekens verksamhet ofta är begränsad.

– Bibliotek behöver tillräckliga resurser och politiskt stöd som gör det möjligt att möta samhällets framväxande behov. Offentliga bibliotek är undervärderade och deras bidrag till EU:s utveckling är alltför underskattad, förklarar Janet Sawaya.

Hon ser därför samarbetet med nationella och internationella biblioteksorganisationer som viktigt och självklart för att åstadkomma förändring.

Susannah Quick med 25 års erfarenhet av forskning kring samhällsutveckling och kring social exklusion har lett projektuppgiften för TNS. Det unika med den här studien, till skillnad från hennes tidigare uppdrag, är framförallt den stora omfattningen och den begränsade tid under vilken studien har genomförts. Hon är imponerad över hur det stora engagemanget från både användare och bibliotek har möjliggjort en så snabb mobilisering med så många deltagare. Snabbheten har dock inte, menar hon, påverkat resultaten.

I de flesta undersökningar går det att förutse resul-

Janet Sawaya och Jeremy Paley från Global Libraries, Bill & Melinda Gates Foundation

Bill & Melinda Gates Foundation arbetar sedan 1997 med initiativet "Global Libraries". Syftet är att sprida och säkra fri tillgång till datorer och internet utifrån vetenskapen att endast 35% av världens befolkning är uppkopplade med tillgång till internet. Stiftelsen har med sin utgångspunkt "Alla liv har lika värde" identifierat bibliotekens betydelse för alla människors lika tillgång till kunskap och information, en förutsättning för möjligheten att aktivt kunna delta i samhället. Stiftelsen ser potentialen i att världens alla 315 000 bibliotek kan bidra till att förändra människors liv. Genom åren har de fördelat stora bidrag till uppbyggnaden av verksamhet i enskilda länder, men de har också gett stöd till IFLA:s arbete och finansierat forskning.

FOTON: STEFAN ENGSTRÖM

tatet – det är Quicks erfarenhet – men i den här undersökningen har hon förväntats över flera saker. Biblioteken har generellt stabil finansiering trots den djupa ekonomiska krisen i Europa. En riktig guldklimp i resultatet är att ett överraskande stort antal användare av datorer har fått hjälp av bibliotekarier. Det är också ett viktigt resultat utifrån Janet Sawayas resonemang:

– Google är inte svaret. Det krävs också andra kunskaper för att använda teknologin kritiskt. Det kan bibliotek och bibliotekarier göra.

TNS-studien innehåller fakta från ett unikt stort underlag:

Under det senaste året har 23% av EU:s vuxna befolkning, 97,3 miljoner invånare, använt det lokala biblioteket. Av de 13,9 miljoner invånare som har använt bibliotekens datorer har 250 000 hittat och fått ett jobb, 6,6 miljoner anser sig ha förbättrat sin utbildning och 24 miljoner har deltagit i informellt lärande.

Janet Sawaya understryker att EU vill att alla medborgare ska ha tillgång till digitaliseringens möjligheter, EU vill att invånarna ska bli uppkopplade. Därför måste biblioteken bokstavligen omnämnas i EU:s riktlinjer.

B&M Gates-stiftelsen har därför inte nöjt sig med resultaten från den kvalitativa och kvantitativa undersökningen genomförd av TNS – de har också med hjälp av organisationen Civic Agenda kartlagt och beskrivit den politiska kontexten i vilken de europeiska biblioteken verkar. Dan Mount har genomfört en stor analys av EU:s dokument som på något sätt kan kopplas till bibliotekens uppdrag att tillgängliggöra kunskap. Sammanlagt 6 000 sidor har gått igenom och varje EU-beslut har granskats ur ett biblioteksperspektiv för att svara på vilka mål och åtaganden som kan uppfyllas med hjälp av bibliotek.

Mount menar att en viktig uppgift för EU är att arbeta

för en digitalisering av den europeiska inre marknaden. En fri rörlighet gör tillgång till nätet än mer betydelsefull eftersom det för den enskilde kan handla om rättigheter i form av hälsoförmåner, underlätta kontakter med myndigheter, politisk påverkan och delaktighet. Inte minst understryker EU vikten av det livslånga lärandet, med särskilt fokus på det informella lärandet för att möta den demografiska utmaningen, minska social utsatthet, arbetslöshet och den digitala klyftan.

Civic Agenda har delat in EU:s strategier för att möta dessa utmaningar i tre områden: informellt lärande, social inkludering, digital inkludering.

TNS-studien visar att biblioteken med sin unika ställning i samhället gör det EU vill uppnå. Dan Mount dristar sig att säga:

– Vad skulle inte ha gått förlorat om det inte hade funnits datorer fritt tillgängliga på de europeiska biblioteken? Biblioteken bidrar till det livslånga lärandet.

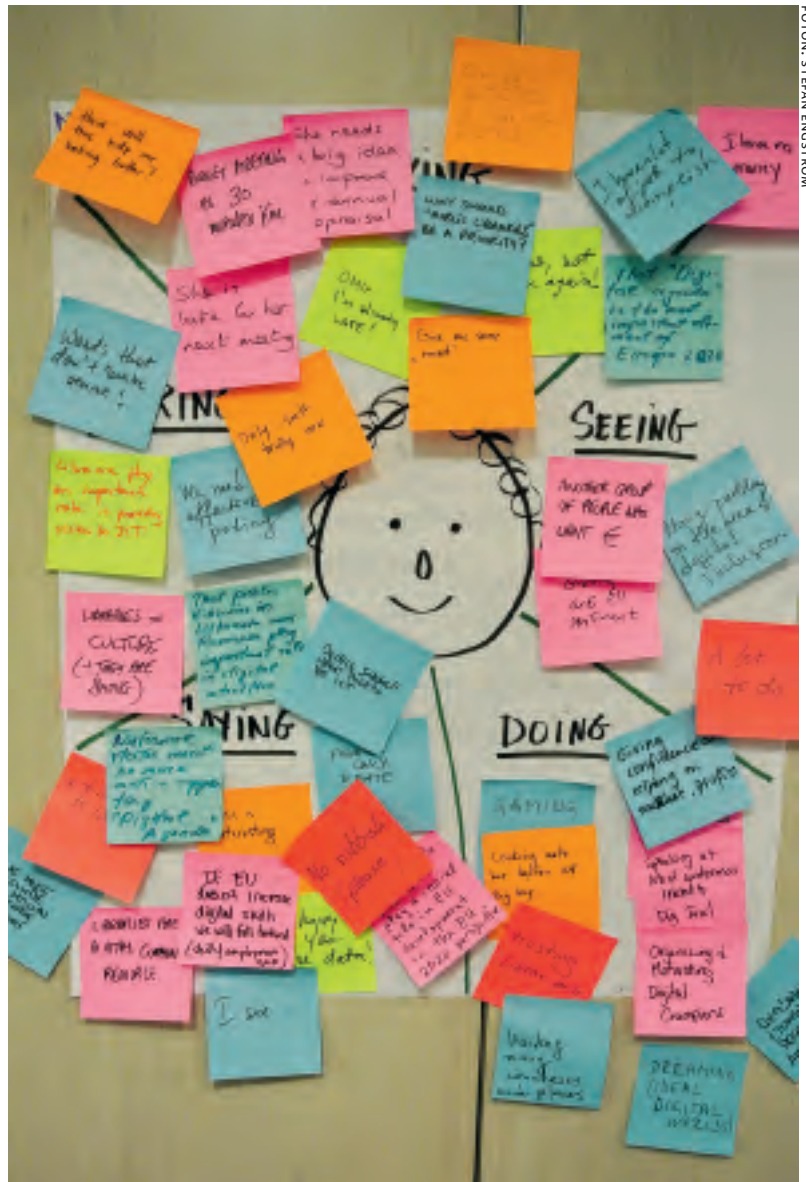
Mötet i Bryssel samlade bibliotekarier, organisationer, myndighetsföreträdare och konsulter.

Efter en omedelbar entusiasm bland deltagarna över studiens konkreta resultat övergick diskussionen till frågan om hur man länkar siffror om antal förmedlade jobb till bibliotekens grundläggande uppdrag. Det finns en stor önskan om belägg för det men resultaten rymmer också många farhågor. Vad ska biblioteken bli när den ekonomiska krisens budgetnedskärningar i allt större utsträckning drabbar EU? Finns det en risk att vi själva agerar för att allmänna folkbibliotek ska agera kompensatorisk när samhället inte har resurser att möta medborgarnas behov?

Även om medlemsländernas situation skiljer sig åt och bibliotekens användare har olika behov och förutsättningar, fanns en stor enighet om vikten av att ett samhälle erbjuder fri tillgång till information. Kärnan i resultaten visar att biblioteken är ett verktyg för det livslånga lärandet och det stärker EU:s invånare. Särskilt Nederländernas biblioteks förening kan vittna om de brutala biblioteksnedskärningarna som pågått och behovet av att förändra politikernas alltför snäva bild av bibliotekens verksamhet. Bibliotekens erbjudande om fri tillgång till information via internet är en viktig del av detta: ”Vi måste förändra vår egen syn på hur bibliotek utvecklar människor och att det inte bara handlar om böcker. Det måste både bibliotekarier och politiker förstå”.

Även Jan Braeckman från Bibnet betonar behovet av att kommunicera bibliotekens digitala framtid:

– Biblioteken borde bli en del av enskilda länders och EU:s e-strategier. Biblioteken når nya användare. Vem skulle annars göra det? ■

Workshop!

Bill & Melinda Gates arbetar vidare med lobbyingsarbetet i Bryssel med målet att få biblioteken svart på vitt beskrivna i EU:s dokument och att få till stånd finansiering. Men det är också viktigt att komma ihåg att det är våra nationella politiker som bär ansvaret för EU:s digitala framtid. Det är de som ska påverkas för att beslut i Europeiska rådet och parlamentet ska komma till stånd.

Lättläst på kåken

När BBL besöker kriminalvårdsanstalten Beateberg i Huddinge kommun sitter en av fångarna som vi kan kalla Marcus och läser Homeros Odysseen.

– **JAG HAR ALLTID LÄST BÖCKER**, framför allt fantasy, men när jag blev kriminell hade jag inte längre tid att läsa. Därför känns det rätt bra att börja läsa igen när jag pluggar. Nu läser jag mest historiska romaner, berättar Marcus som deltar i en bokcirkel på anstalten.

Anstaltsansvarig Andrzej Molin och ytterligare en representant för Kriminalvården visar runt på Beateberg – en anstalt med 50 interner och nästan lika många anställda, kvinnor och män som representerar 13 olika nationaliteter. Vakterna har uniform och de intagna har gympabrallor. Beateberg är en 2,3,6-säkerhetsklassad anstalt. Grad 1 är högsta säkerhet. Tre-dubbla staket, visiteringar och säkerhetskontroller har inneburit att den senaste rymningen skedde för fem år sedan. Dessutom jobbar man hårt för att få bukt med droger. Inne på anstaltsområdet finns ett utslussningsboende där intagna som suttit många år i fängelse får vardagskunskap, som att tvätta, laga mat och ansvara för ett boende. Snickeri, gym utan speglar, ett musikbibliotek och ett litet bibliotek finns att tillgå och man kan även plugga in olika behörigheter alternativt utbildas till vvs-montör. Snickeriet är en liten träindustri som tillverkar allt från sängar och bord till saker på beställning. Där ansvarar 70-åriga Christer Rhodin.

– Jag kommer från cirkusfamiljen Brazil Jack och var den första att bryta mig loss från den traditionen. Som 14-åring började jag ett 8-5-jobb. Jag har fått försörja mig själv sedan dess. Här får jag ibland hjälpa killar i 30-40-årsåldern som aldrig någonsin haft ett riktigt jobb, berättar Christer Rhodin på utpräglad söderstockholmska.

När vi vandrar runt på anstalten mellan de låsta grindarna och dörrarna är det flera interner som arbetar i utomhusgruppen. De sopar, krattar och gräver.

– Här ska vi ha jordgubbsodlingar i sommar, berättar Andrzej Molin.

Men alla vill inte arbeta praktiskt dagarna i anda och det finns alternativ. På alla Kriminalvårdens anstalter och några häkten finns Lärcentrum, en studieplats

AV ÅSA EKSTRÖM

– Många av de intagna har dålig läsvana som kan hänga samman med koncentrationssvårigheter och dålig skolgång, berättar Bianca Andersson, lärare på anstalten Beateberg.

FOTO: ÅSA EKSTRÖM

för vuxna. Klienter som har sökt och antagits till utbildning inom sfi, vuxenutbildning på grundläggande respektive gymnasial nivå eller på högskolenivå, är inskrivna vid Lärcentrum. 2011 studerade ungefär 30 procent av de intagna på landets anstalter. I en egen liten byggnad ligger den låsta skolan. Bianca Andersson är lärare på heltid på Beateberg. Hon bär inte uniform som resten av personalen utan har endast en namnskylt. Just denna dag är hon ensam eftersom kollegan har blivit sjuk. Säkerhetsaspekten gör att det inte är helt lätt att ta in springvikarier. Bianca Andersson har tidigare arbetat som lärare på komvux och hennes ämnen är geografi och engelska. Här sker mycket distansundervisning eftersom fångar ofta flyttas till andra anstalter.

– Det sker ständigt anstaltsbyten under kurserna. Vi lärare distansleder alltid den studerande som påbörjat studierna här oavsett vilken anstalt han befinner sig på, säger hon.

Det går inte att erbjuda all ämneskompetens på varje enskilt fängelse. Lärarna har därför undervisning i sitt ämne för interner på anstalter över hela landet. Nätcentrum är en sluten datormiljö med ett separat intranät där endast lärare och en studerande kan kommunicera i ett virtuellt studierum. Uppgifter, frågor och svar kan skickas mellan de inblandade. Varje enskild elev kan börja plugga när som helst på året och har en övergripande, individuell studieplan. Fullföljd kurs ger ett vanligt komvuxbetyg.

Intill lärarnas arbetsrum står några bokhyllor med LL-böcker och i soffan sitter en vakt och en intagen och läser. Bianca Andersson berättar att många av de intagna har dålig läsvana som kan hänga samman med koncentrationssvårigheter, dålig skolgång etc. Ett flertal anstalter satsar därför på att höja utbildningsnivån genom att bland annat höja motivationen för läsning. Krimläst heter läsprogrammet där Centrum för Lättläst och Lärcentrum tillsammans försöker stimulera fångarna till att läsa och upptäcka LL-böcker.

– Många av killarna raljerar och kallar det för dagisböcker men blir samtidigt fast. Det finns killar som läst två böcker i hela sitt liv som fastnat. Det är bra för deras personliga utveckling. Drivkraften ökar när ordförändet växer.

Killarna som deltar i bokcirkeln läser en valfri bok och får sedan skriva en recension som publiceras på Centrum för Lättlästs hemsida.

– Det svåraste är att skriva recensionen. Jag har läst de flesta klassiker och historiska romaner men det är svårt att återberätta det som redan återberättats, konstaterar Marcus.

Han läste många böcker på högstadiet men slutade när de andra intressena tog vid. På häktet började Marcus återigen läsa böcker eftersom där fanns ett överflöd av tid och tristess.

Om kvällarna i cellen har Marcus läst bokcirkelböckerna men även böcker som han lånat från det lilla anstaltsbiblioteket, bland annat *Gustavs pojk* av Leif GW Persson.

– Det är bra för ens personliga utveckling att läsa. Men just nu är det mest intressant att läsa historiska romaner för då blir det en dubbelvinst när jag samtidigt pluggar historia, säger Marcus som har siktet inställt på högskolestudier. ■

FAKTA

Ungefär hälften av de intagna på landets fängelser har bara gått grundskolan eller inte fullföljt den.

Utbildningen består i huvudsak av vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå samt svenska för invandrare. Kriminalvårdens viktigaste mål är att de intagna inte ska återfalla i brott. Den som sitter i fängelse har sysselsättningsplikt. Den intagne kan välja mellan arbete, behandlingsprogram och utbildning.

Källa: Kriminalvården

TVÅ EXEMPEL PÅ RECENSIONER SOM INTERNER SKRIVIT:

Jag är Zlatan

Boken är Zlatans egen beskrivning av sin uppväxt och resa genom livet fram till c:a 2011. Fotbollen är naturligtvis det centrala genom hela texten med vissa, något djupare beskrivningar av familjemedlemmar och deras roller och betydelse. Boken gav mig ingen ”högre litterär” upplevelse, ingen direkt fascinerande läsning men dock en större insikt av att man med stort ego och mindre ödmjukhet kan komma långt i livet... med rätt sorts fötter och vinnarskalle. ”Alla” har en åsikt om Zlatan och min egen bild av honom var färgad av dessa tolkningar. Nu har jag läst hans egen version och syn på tillvaron men står fortfarande kluven till ”fenomenet Zlatan”.

Jag är född och uppvuxen i Sverige, har omgetts av litteratur under större delen av mitt liv, har gymnasial utbildning med samhällsvetenskaplig inriktning, behärskar svenska och engelska, läst franska och tyska men praktiskt endast använt svenska och engelska i yrkeslivet. Läser relativt regelbundet och då en blandning av romaner, deckare och facklitteratur varav en del på engelska.

Brott och straff

Det som verkligen både stör och fastnar är huvudpersonen, Raskolnikovs oförmåga att hantera sin situation. Han väljer ett liv i misär istället för att ta ett jobb och när han får veta att systemen kommer att gifta sig rikt tar han det som en förolämpning åt familjen och saboterar det. Men det som jag känner mest är Raskolnikovs vilja att bli tagen trots att han klarat sig undan med rånmorden.

Raskolnikov är en bitter narcissist som saknar vanligt hyfs. Han idéer är goda men hans hjärta svart. Den ende som verkligen behövde hjälp var Raskolnikov. Hade han bara accepterat den hjälp han blev erbjuden hade han inte behövt begå brottet.

Det jag lärt mig av boken är att familjen är guld värd.

Min fråga till Raskolnikov: varför tog du inte bara godset och lämnade stan?

Jag har förutom grundskolan gått estetiskt drama och läst upp min fulla gymnasiekompetens med samhällsinriktning. Helst läser jag fantasy och skräck, men ett gott kriminaldrama skadar inte. Mitt modersmål är svenska, men jag läser även på engelska.

Svårlost och lättläst

Att själv vara en läsande förebild kan vara ett effektivt sätt och locka fram läslust hos andra.

AV ÅSA EKSTRÖM

BIBLIOTEK HUDDINGE OCH Centrum för Lättläst arrangerade i våras en heldagskonferens om läsfrämjande. På plats fanns bland annat en personlig tränare, en poet, en språkprofessor, en genusforskare, en psykolog och många bibliotekarier för att dela erfarenheter.

Nina Frid, Bibliotek Huddinge och Camilla Batal, Centrum för Lättläst, inledde den fullbokade konferensen med att understryka att läsning är en viktig demokratifråga. Att inte kunna läsa handlar inte om brist på begåvning utan om andra faktorer. Det gäller att ta reda på vem som inte läser, varför och var de finns. Söka upp de läsovana, inleda samarbeten med olika aktörer inom exempelvis idrottsrörelsen, studieförbunden och kriminalvården. Ibland kan det vara så enkelt som att skylta med LL-böcker vid filmhyllan för att nå nya grupper. Ambitionen borde vara att alla föregår med gott exempel och själva är läsande förebilder – föräldrar, bibliotekarier och lärare. Nina Frid tycker inte att det skulle vara provocerade med ett bibliotek där bibliotekarierna satt och läste böcker istället för att se på dataskärmar. Bibliotekschefen i Huddinge, Nick Jones, underströk hur viktigt det är att vara utforskande, att våga pröva utan att veta om det fungerar. All erfarenhet är bra, menade han. Bibliotek Huddinge har – förstås inom lagens ramar – tagit fram statistik för att se var biblioteksanvändarna och icke-användarna bor.

Huddinge satsar på att nå pojkarna och deras pappor. Bland annat har man sparkat igång samarbete med idrottsrörelsen genom exempelvis en lästävling i Skogås, ett bibliotek i hockeyhallen i Segeltorp och den lokala fotbollsklubben Huddinge IF. Att dela ut bokpåsar med läsgodis på oväntade platser är ett annat sätt att nå nya grupper.

Karin Taube, professor vid institutionen för språkstudier vid Umeå universitet talade om forskning kring barn och ungas läsutveckling och läsinlärning. Vuxna måste tala med barn för att ge dem ett språk och därmed ett ordförråd. Självförtroende är betydelsefullt. På samma sätt som man identifierar sig som författare måste man våga se sig själv som läsare. Poeten, författaren och ledamoten i svenska Unesco-rådet, Mats Söderlund, berättade om sina egna lässvårigheter som barn. Läsfroken och bokbussen till barndomens Åliden i Västerbotten gjorde skillnad för honom. Han efter-

Nick Jones och Nina Frid, Bibliotek Huddinge, brinner för att få fler att läsa böcker.

FOTO: ÅSA EKSTRÖM

lyste ett politiskt ansvar och ett läslyft där någon ska göra samma sak för läsandet som "kaffe latte-kulturen" gjort för mjölken.

– Jag tror vi måste bli mer politiska för att få till ett samlat grepp kring läsandet. Det är en för stor fråga för enskilda aktörer. Visionen om det läsande landet överensstämmer bra med definitionen av ett välfärds-samhälle. Ett tydligt ansvar för den statliga kulturpolitiken krävs istället för bollandet mellan de olika departementen.

En personlig läscoach kanske skulle kunna vara något? Stefan Silfvergren, prisbelönt personlig tränare på Sats, bidrog med ett inlägg om vikten av motiverande samtal i en trygg okränkbar miljö:

– Tycker ni om de ni leder? Känner ni dem ni leder? Skapa en relation! Beröm! Se till att de tränar. Ge beröm. Återkoppla. Sist men inte minst: Tränar man inte själen blir inte kroppen lycklig.

David Tjeder, historiker och genusforskare vid Stockholms universitet, betonade vikten av att medvetandegöra maktstrukturer för att förstå varför män gör som de gör. Homosociala miljöer har en tendens att skapa likriktning som tex att män ofta lyssnar mer på andra

män. Män är helt enkelt lite mer rädda för att bryta normmönstret eftersom de tror att de kan förlora mer. Dessvärre är det kanske vad som krävs av oss alla för att en förändring ska ske. Privilegier försvinner eller förskjuts när fler ska få ta del av kakan.

Sist men inte minst berättade psykologen Juhani Ihanus, docent i kulturpsykologi vid Helsingfors universitet, att litteraturen kan rädda liv. Juhani Ihanus är en pionjär inom litteraturterapi i Finland som skrivit artiklar, böcker och essäer i ämnet. Han berättade om antikens ordterapi med fokus på poesi som en källa till kunskap och medicin och att också psykoanalysens fader, Sigmund Freud, underströk hur litteratur möjliggjorde utveckling och en reflekterande process. Sjukhusbiblioteken var i början av 1900-talet pionjärer med att arbeta med biblioterapi. Skötare och patient kunde komma framåt i behandlingen med hjälp av böcker som möjliggjorde möten i samtal eller skrift, lästerapi alternativt skrivterapi. Varför ska man läsa? Juhani Ihanus stolpade litteraturens tio stora funktioner i utvecklingen av livskunskap: inspiration, imagination, intuition, förundran, identitet, ideal, illusion, innovation, integration och samtal. Ordets konst i utvecklingens och välmåendets tjänst, helt enkelt. ■

Lättlästa e-böcker

I juni lanserar LL-förlaget ett tiotal lättlästa e-böcker. Det rör sig om böcker i olika genrer – såväl ungdoms- som faktaböcker samt återberättade titlar och titlar som skrivits på ett lättläst språk från början: Dostojevskijs *Brott och straff*, Dickens *Lysande utsikter*, Austens *Stolthet och fördom* i lättlästa versioner liksom *Titanic* av Bengt Fredrikson som nyligen vann Bokjuryns pris för faktaböcker och Ritta Jacobssons *Max – ute i kylan* och *Kickboxaren* av Maria Björn och Niklas Krog.

Att lyssna på en bok kan underlätta läsningen för personer som av olika skäl har lässvårigheter eller är otränade läsare. Inläsningar av lättlästa böcker är också en utmärkt ingång till det svenska språket för många som är nya i Sverige. Sedan länge erbjuder LL-förlaget inläsningar av lättlästa böcker i form av Bok+Ljudbok.

– Vi är medvetna om att e-böcker kan vara bra för vissa men inte för alla. Men eftersom vi har en stor och bred målgrupp satsar vi även på att erbjuda lättlästa böcker digitalt till de som så önskar, säger Camilla Batal, pressansvarig, Centrum för Lättläst.

LL-förlaget är en del av Centrum för lättläst som ger ut böcker, nyheter och information för människor som av olika skäl har lässvårigheter eller är otränade läsare.

Mer information om titlar och distributörer kommer i juni.

ÅE

Är du med människa?

Medmänsklighet är vårt viktigaste vapen. Sms:a **MED** till **72900** så skänker du 50 kr till kampen mot världens katastrofer.

 Röda Korset

90 SVENSK INSAMLINGS KONTROLL

Library Systems

RFID bibliotek

Dags att inventera?

Hyr utrustning av oss: 3M DLA

- * Lätthanterlig
- * Ingen uppkoppling
- * Inventering
- * Sök försvunna medier
- * Gallring

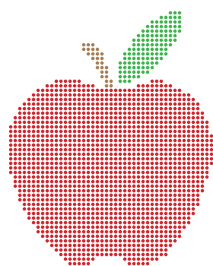

www.aktivsakerhet.se
info@aktivsakerhet.se
0704 22 74 80

AKTIV SÄKERHET

Sagotant eller socialarbetare?

Är det ett kall att vara barn- och ungdomsbibliotekarie eftersom det förutsätter både personligt engagemang och oavlönade arbetsinsatser. Den frågan aktualiseras i en uppsats av Karin Hultqvist.

Karin Hultqvist:
Sagotant eller social-
arbetare? En undersökning
av barn- och ungdoms-
bibliotekariens identitet
och bemötande av sociala
problem.

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS-
 OCH INFORMATIONSVETENSKAP VID
 INSTITUTIONEN BIBLIOTEKS- OCH
 INFORMATIONSVETENSKAP.
 BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN, 2012.

TRÖSTA EN ENSAM femåring. Hejda slagsmål och trakasserier. Ta emot telefonsamtal från föräldrar som är arga för att deras barn befinner sig på biblioteket.

Dessa exempel på en vanlig dag på jobbet för en barn- och ungdomsbibliotekarie, återfinns i Karin Hultqvists uppsats "Sagotant eller socialarbetare? En undersökning av barn- och ungdomsbibliotekariens identitet och bemötande av sociala problem".

Ämnet har bland annat valts utifrån författarens egna upplevelser och de frågor som väcktes under ett tio månaders vikariat som barn- och ungdomsbibliotekarie på ett folkbibliotek. Karin Hultqvist slogs då av hur nära barnen bibliotekarierna arbetar och "förbluffades av yrkets sociala karaktär". När hon senare intervjuar barn- och ungdomsbibliotekarier bekräftas erfarenheterna, som många gånger rymmer en krock mellan visioner och vardag.

Att locka och välkomna nya besökare, i synnerhet barn och ungdomar, är en given ambition för folkbiblioteken, en del av en "grundläggande demokratisk värdegrund" enligt vilken alla besökare också ska behandlas lika, samtidigt som man ska se till individens behov. Det har blivit en retorisk

självklarhet att biblioteken ska vara "en mötesplats", men i praktiken kan de eftersträlvade mötena uppfattas som besvärliga och till och med hotfulla.

En bibliotekarie beskriver det som "jättesvårt" att få ihop motsägelsefulla bilder av hur verksamheten ska vara. Å ena sidan det "alla tjar om", nämligen att nå ungdomarna, å andra sidan att man kanske inte alls vill ha dem som besökare när de väl finns på biblioteket.

Hultqvist vill utforska och synliggöra hur barn- och ungdomsbibliotekarier hanterar de sociala problem som påverkar biblioteksverksamheten. Detta genom att diskutera bemötande, identitet, attityder och yrkesrollen generellt samt behovet av att bättre definiera vilka kvalifikationer som krävs. Referenserna är bland annat Karin Sundströms *Bemötande på bibliotek: både service management och solidaritet* (2008) och Anna Käring Wagmans *Bibliotekarien och professionen*, en forskningsöversikt från Svensk Biblioteksforening.

Vad gäller barn- och ungdomsbibliotekarier konstaterar Hultqvist att deras verksamhet är en jämförelsevis utforskad ifråga om de sociala problemen på biblioteket. Vetenskapliga undersökningar handlar oftare om USA. Ett välkänt exempel är JoAnn Mondowneys *Hold them in your heart: Successful Strategies for Library Services to At-Risk Teens*. Men som Karin Hultqvist påvisar är stökiga unga en realitet också för svenska barn- och ungdomsbibliotekarier, vilket i hög grad påverkar yrkesvardagen.

De bibliotekarier (sammanlagt sex, verk samma vid fem barn- och ungdomsbibliotek) som deltagit i de kvalitativa intervjuerna, berättar om hot och incidenter där våld är inblandat, men också om positiva erfarenheter som att betyda något för vilna unga.

Två bibliotekarier menar att de också fungerar som socialarbetare, en annan konstaterar att det är oundvikligt att problem som finns i samhället också avspeglas i biblioteket. Ytterligare en av informanterna är dock tveksam till om engagemang i barns och ungas problem ingår i bibliotekariernas arbetsuppgifter och ser det mer som uttryck för medmänsklighet. Samma infor-

FULLT STÖD FÖR BOOK-ITs API:er*

www.openlibrarysolutions.com

* Äntligen har vår konkurrent byggt "kompleta" API:er i sin nya 7.1 version. Med CS Library behövs inga extra moduler för att kunna PUBLICERA kataloginformation, utan allt ingår.

Surfa in på www.openlibrarysolutions.com så kan ni läsa mer och hitta våra kontaktpuppgifter.

Var går gränsen?

mant menar att bibliotekarier måste samarbeta med andra yrkesgrupper, främst socialarbetare och poliser. En annan av de intervjuade arbetar på ett bibliotek där man fått hyra in vakter. Samma bibliotek har också riktlinjer för att hantera problematiska situationer.

Flera betonar behovet av handlingsplaner och tydliga riktlinjer för hur man hanterar problem när de uppstår. Det framgår också att man gärna överläter ansvaret till enskilda kollegor i arbetsgruppen – kollegor som anses mer lämpade på grund av tidigare yrkeserfarenhet men som också kanske är mer intresserade. Incidenter och behövande besökare upplevs och hanteras olika beroende på bibliotekariens personliga hållning till yrket och besökarna.

Förutom att berätta om hur man då och då agerar socialarbetare talar flera bibliotekarier om sig själva som extraföräldrar, de blir "fadersgestalter" eller får en "mamma-identitet". Uppsatsen tar också upp Elin Anderssons och Tove Ekbergs uppsats: "En profession med mission: Barnbibliotekariens yrkesidentitet", som också påvisar bibliotekariernas djupa engagemang och konstaterar att deras omtanke om barnens välmående gör dem till sämre yrkesstrateger.

Karin Hultqvist resonerar kring om barn- och ungdomsbibliotekarieryrket rentav kan definieras som "ett kall", eftersom det förutsätter ett stort personligt engagemang och även tar fritiden i anspråk.

Visst är det glädjande att den som på grund av ett brinnande intresse också vill ägna sig åt yrket på fritiden, men Karin Hultqvist ser det som problematiskt när de oavlönade extratimmarna blir en förutsättning och därmed ett krav.

Hon jämför med sjuksköterskornas krav och kamp för högre löner och uppvärdering av status och frågar om personligt intresse och engagemang sätter käppar i hjulet för en uppvärdering av bibliotekarierykets status. Intervjuerna i uppsatsen, "liksom flera andra studier", tyder på att man är mycket nöjd med sitt yrke. Författaren menar att det förvisso är glädjande, men ifrågasätter att det innebär att man är nöjd med yrkets status och lön. ■

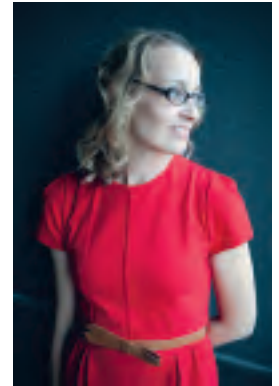
KOMMER NI IHÅG Idea Stores? Eller kommer ihåg och kommer ihåg, de finns väl fortfarande. Men minns ni för några år sedan då Idea Stores sågs som den nya typen av bibliotek? De prisades som tillgängliga mötesplatser utan trösklar, anpassade till besökare som inte var vana vid bibliotek, men som behövde slussas in i samhället med hjälp av språkkurser, ökad datorvana och några timmars studier med ordnad barnvakt i samma hus. Allt från körkortsutbildningar till hjälp med att fylla i ansökningsblanketter kunde erbjudas. Självklart skulle besökarna kunna identifiera sig med personalen, och därmed åkte bibliotekarierna ut och de unga männen från lokalsamhället in. Om jag inte minns fel var de också utbildade väktare.

Vad är ett bibliotek? Jag minns att jag funderade på det då, det var kanske år 2005, under ett studiebesök på Idea Stores i London. Ingen kan ju förneka att Idea Stores gjorde nytta, att de fyllde ett behov. Det vet alla på folkbibliotek som har bistått med att fylla i bidragsblanketter, skapa e-postadresser eller konstaterat att den längsta kön på biblioteket inte är den till informationsdisken utan den till kopieringsapparaten. Att biblioteket fyller en viktig funktion som social mötesplats, och som datoriserat studierum är heller ingen överraskning. Och kan man låna det ena så kan man väl låna det andra, och är efterfrågan större på verktyglådor, skor eller gångstavar dröjer det inte länge förrän biblioteket lånar ut det också.

Vad är ett bibliotek? Under Biblioteksdagarna i Örebro funderar jag på det igen, när meröppet utan personal och lokala mötesplatser istället för filialer kallas för utveckling, inte avveckling. Jag hörde också verktygsbiblioteket nämnas och säkert är det så att lånegarderob med dyra festklänningar och arrangerad stavgång i grupp för pensionärer är geniala idéer om man vill aktivera fler besökare och höja statistiken. Men var går gränsen? När är det inte längre ett bibliotek? Om utbildade frivilligarbetare skapar lägre trösklar för användarna, vad ska vi då med bibliotekarier till? Katalogisera skruvmejslar?

Men Idea Stores har ju också böcker! invänder ni kanske. Och det minns jag att de hade, också en del skönlitteratur, fast den övervägande delen var efterfrågad kurslitteratur. Det som saknades var kärleken till böckerna! Och nu ler ni säkert och tänker att vadå kärlek, har inte hennes bibliotekarieidentitet tagit henne väl långt nu? Nej. Tänk skillnaden mellan att komma in i ett bibliotek eller en bokhandel där kärleken till och kunskapen om böckerna finns och syns i hyllorna. Ordningen är en sådan kärlek. Det städade och organiserade. Det omsorgsfullt utvalda. Och sättet man rör vid böcker, placerar dem tillsammans i temaskyltningar som om de kände varandra, kanske rullar runt dem i små vagnar och har personliga favoriter, läser dem, pratar om dem, delar dem, förmedlar dem.

Varför anser vi att vissa stadsdelar klarar sig utan det? Är sänkta trösklar alltid en hjälp eller döljer det någonstans ett förakt? Ni är inte värda bättre. Vi har inte tilltro till att ni kommer att växa och vilja ta stora kliv. Vi ser inte er potential. Vi älskar er inte. En mötesplats utan kärlek till litteraturen, utan kunniga bibliotekarier som vägledare – är det ett bibliotek? Vem ska då sätta Harry Martinsons *Aniara* i händerna på nästa Kristian Lundberg, 12 år?

Johan Svedjedal (red.) Svensk litteratur som världslitteratur: en antologi

AVDELNINGEN FÖR LITTERATURSOCIologi, UPPSALA
UNIVERSITET, 2012

Räknat i folkmängd hamnar Sverige ungefär på plats 90 bland världens länder, och svenskan ligger på ungefär på samma nivå bland världens språk. Med denna placering blir man förvånad över att svenskan ändå tillhör de tio ledande språken från vilka litteratur översätts till andra språk. Hur kan detta komma sig?

Avdelningen för litteratursociologi vid Uppsala universitet etablerade 2011 ett profilmråde med syfte att undersöka just spridning och genomslag för svensk skönlitteratur utomlands. De senaste årens enorma försäljningsframgångar runt om i världen för svenska deckare av Stieg Larsson, Henning Mankell, Camilla Läckberg och andra är en given utgångspunkt för programmet. Men bakom dessa framgångar finns under hela efterkrigstiden en stor efterfrågan på översättningar av svensk barn- och ungdomslitteratur med Astrid Lindgren i spetsen. Lindgrens böcker har i översättningar sålts i ca 145 miljoner exemplar till ett nittiototal olika språk (antalet varierar beroende på hur man definierar ett "språk"). Ännu tidigare fanns ett stort intresse utomlands för bl a Esaias Tegnér's dikter och Selma Lagerlöfs verk. Man häpnar när man hör att *Frithiofs saga* under 1826, året efter den första svenska publiceringen, gavs ut i tre olika tyska översättningar.

Suecana Extranea (SE) är den primära bibliografiska källan för studier av svensk litteratur i översättning. Där förtecknas sedan mitten av 1960-talet översättningar av svensk skönlitteratur. SE ingår i LIBRIS och bygger på Kungliga bibliotekets förvärv av böcker. Självfallet finns det brister i det statistiska underlaget både vad gäller SE och övriga index och undersökningar som har gjorts. Forskningen i Uppsala diskuteras och pekar på möjliga felkällor i sina beräkningar. Dessa brister till trots ger påvisade trender och slutsatser en rad tydliga

besked om olika aspekter av den svenska litteraturens spridning över världen.

Forskningsprogrammet presenteras i boken i en grundlig översikt av professor Johan Svedjedal, som leder programmet. Genomgången lyfter fram en rad olika frågeställningar och infallsvinklar som finns att utforska. Dessutom presenterar fem medarbetare i var sin uppsats resultat från den forskning som bedrivs vid avdelningen. Läsaren får i olika studier smakprov på individuella författare (Tegnér och Lagerlöf), på det "svenska deckarundret", på sökningar i SE och på en global satsning på översättningar i ett gemensamt utgivningsprojekt.

Spännande läsning om aktuella frågor som visar sig ha ett intressant historiskt perspektiv.

KERSTIN ASSARSSON-RIZZI

F.d. chef för Vitterhetsakademiens bibliotek

Tomas Lidman Libraries and Archives: a comparative study

CHANDOS PUBLISHING, 2012

Arkiv och bibliotek tycks vara olika. En som haft anledning att fundera över detta är Tomas Lidman, som varit såväl riksbibliotekarie som riksarkivarie. I en ny bok jämför han de två olika organisations-

typerna. Det är nyttig läsning för den som intresserar sig för hur kunskap och minne organiseras. Alltför sällan reds skillnaderna ut. Lidman berättar att han 2009 fick den överraskande frågan från självaste utbildningsminister Leijonborg: vad är det egentligen för skillnader mellan ett arkiv och ett bibliotek?

Lidmans bok är kort, analytisk och väl-skriven. Förlaget kunde dock ha kostat på sig att återge bilderna med bättre kvalitet och putsat undan en del korrekturfel. Men det är småsaker. Ämnet är desto viktigare, och Lidman angriper det som den historiker han är. De mer än fyra tusen år gamla lertavlorna från staden Ebla i Syrien ställs mot Alexandrias berömda bibliotek.

Lidman gör klart att de arkeologiska fynden från Ebla kan ses som ett arkiv: en plats där offentliga dokument lagras. Alexandria är istället ett bibliotek. När grekerna började skriva ner sina berättelser uppstod litteratur och därmed böcker. Ett bibliotek är en plats där böcker lagras.

Lidman leder snabbt läsaren genom århundradena. Biblioteken har tagit på sig uppgiften att samla och organisera den växande universella kunskapen, medan arkiven tar emot (eller aktivt samlar in) material från arkivbildande organ. Proveniensprincipen är ledande, och arkivens unika dokument får sin betydelse genom att de är delar i större strukturer. Boken är istället en solitär enhet i sitt bibliotek, men tryckt i många exemplar. Medan bibliotekens ideologi är öppenhet måste arkivens ofta hantera konfidentiellt material. Medan biblioteken är samlande är arkiven mottagande. På ett fundamentalt område är dock likheten stor: bevarandefrågan.

Lidman skriver på engelska och för en internationell publik, men svenska förhållanden uppmärksammas. Lidman påminner exempelvis om hur den svenska biblioteksdebatten fortfarande är kopplad till en samhällsbyggnads ideologi inriktad mot reform och utveckling. Skillnaderna i de två professionella kulturerna beskriver Lidman underhållande när han skildrar hur han som ny chef för riksarkivet mötte den svenska arkivarietären. Den avstutne riksbibliotekarien finner att arkivarierna avundades bibliotekarierna som får ekonomiska resurser och plats i media. Men samtidigt kände arkivarierna en viss överlägsenhet. Arkivuppdraget betraktades som mer analytiskt och materialet mer sofistikerat. Någon sa spetsigt: "Om man skulle be bibliotekarier ordna vårt material, skulle dom göra det i alfabetisk ordning."

Men är nu avståndet omöjligt att överbrygga? Den digitala utvecklingen har ställt allt på huvud, och medan Lidman är noga med att klargöra skillnaderna i uppdrag och professionellt hanterande ser han samtidigt oerhörda möjligheter för modernt digitalt samarbete mellan arkiv, bibliotek och museer. Det är bara att instämma och kavla upp ärmarna.

LARS BURMAN

Överbibliotekarie vid Uppsala universitetsbibliotek

SOMMARKAMPANJ!

6 690:-

MEDIATORN

Finns i två varianter, A3 och A4.

Prisexempel Mediatorn A3 i björk (20 st akrylexpo ingår).

Ord. pris 7 495 kr exkl. moms

1 990:-

BIKE RAK BOKVAGN

Finns i åtta färg- & materialvarianter.

Prisexempel Bike rak bokvagn i bok.

Ord. pris 2 495 kr exkl. moms

7 690:-

ASTRID SNURRHYLLA

Finns i två varianter, med hjul eller sockel.

Prisexempel Astrid med hjul i Bikeröd el. Bikegrön.

Ord. pris 8 595 kr exkl. moms

3 890:-

EXLIBRIS BOKTRÅG

Finns i tre varianter, std, hög rygg, med hjul.

Prisexempel ExLibris bilderbokstråg med hjul i Bikeröd.

Ord. pris 4 495 kr exkl. moms

SOMMARKAMPANJ!
BESÖK VÅR HEMSIDA OCH
TA DEL AV VÅRA ERBJUDANDEN!
www.biketjanst.se

GÄLLER TOM 31 JULI 2013. GÅR EJ ATT KOMBINERA MED EV. ÅTERFÖRSÄLJARRABATTER!

FOTO: MARIE-LOUISE ANDERSEN

Årets bibliotekarie finns i Gävle

SARA HAGSTRÖM ANDERSSON (född 1975), Gävle Bibliotek, får Svenska Akademiens Bibliotekariepris 2013. Hon får priset för sitt läsfrämjande arbete med bland annat bokcirklar som *Gävle läser Agnes*, *Hela Andersberg läser*, *Bokstunden – högläsning av noveller*, samt läsfrämjande projekt i samarbete med bland annat SFI och olika föreningar. Även den vilande bloggen Bibliotekstipset lyfts fram som ett positivt exempel på läsfrämjande arbete. Prissumman är 50 000 kronor.

– Det är naturligtvis jätteroligt. Jag är väldigt glad och stolt. För pengarna ska jag nog köpa mig lite egen lästid, säger Sara Hagström Andersson, som på bilden gratuleras av kollegan Bahar Hajo.

ÅE

”Man måste gilla människor”

UNDER BOTKYRKA internationella bokmässan delades hederspriset Årets mångspråkiga bibliotek ut till Öxnehaga bibliotek i Jönköpings län. På frågan om vad framgångsreceptet är så svarade bibliotekschefen Uli Wollrab:

– Man måste gilla människor, som Barbro Bolonassos sagt. Det räcker långt!

Marie Johansen, enhetschef för Hallunda, Alby och Fittja bibliotek, läste motiveringen och underströk att bibliotekschefen och medarbetarna i Öxnehaga är fullt medvetna om betydelsen av nätverk och samverkan med andra aktörer:

I en del av Jönköping där de boende har sina rötter i många olika delar av världen, tar Öxnehaga bibliotek en självklar plats i lokalsamhället. Tack vare ett idogt nätverksarbete, god samverkan med andra i området och en öppenhet för infall och idéer från olika och ibland oväntade håll, kan man med imponerande runt 170 program per år, locka också dem som inte brukar besöka biblioteket. De regelbundet återkommande familjesöndagarna, med exempelvis sagostunder på svenska och arabiska och andra happenings, kan och bör inspirera övriga folkbibliotek i hela Sverige.

Hederspriset Årets mångspråkiga bibliotek instiftades av Botkyrka Internationella bokmässan och Internationella biblioteket med stöd av Kungliga biblioteket och Svensk Biblioteksörening i samband med Botkyrka internationella bokmässan 2011. Hederspriset delas ut till det bibliotek i Sverige som på ett förtjänstfullt sätt utvecklat sitt arbete med mångspråkig biblioteksverksamhet i nya riktningar.

Fisksätra bibliotek i Nacka erhöll priset första gången.

ÅE

Bibliotekarier hjälper polisen

FLERA BIBLIOTEK i Sörmland samarbetar med polisen. Bibliotekarierna utför en del enklare polisärenden som att ta emot och lämna ut hittegoods, ta emot blanketter och informera om hur man bestrider parkeringsanmärkningar etc. Det här är ett sätt att utöka servicen till medborgarna, menar Henrika Åström, bibliotekschef i Vagnhärad och Trosa. Alla fast anställda på biblioteket kommer att utbildas för de nya polisiära uppgifterna. På invigningen i mars då biblioteket i Vagnhärad

fick namnet Navet, läste polisen till och med sagor för barnen. Henrika Åström ser inga problem med samarbetet med polismyndigheten, enbart fördelar med en utökad samhällsservice.

– Vi har öppet fem dagar i veckan, polisen bara en kväll i veckan. Ju mer service vi kan erbjuda desto bättre bibliotekssamlingspunkt, säger Henrika Åström till BVL.

På frågan om bibliotekets varumärke påverkas negativt av samarbetsavtalet med polismyndigheten svarar bibliotekschefen att det överhuvudtaget inte förekommit några sådana funderingar.

– Dessutom är det ett brottsbelastat område så det är enbart positivt med polisens närvaro, säger Henrika Åström.

Även på andra håll i Sörmland förekommer samarbete med polisen, bland annat i Gnesta. Hanna Ahlström, Gnesta bibliotek, säger till BVL att man samarbetat under ett års tid sedan polisstationen lades ned.

– Det har inte inneburit mer jobb för oss. Samarbetet lyder under medborgarkontoret, det fungerar lika bra som med övriga samhällsinstanser, konstaterar Hanna Ahlström.

ÅE

INTEGRERAD E-MEDIA*

www.openlibrarysolutions.com

* E-media är en självklar del av CS Library och är helt inbyggt i produkten. Med CS Library behövs inga extra moduler, utan allt ingår.

Surfa in på www.openlibrarysolutions.com så kan ni läsa mer och hitta våra kontaktuppgifter.

Svensk Biblioteksförerings medlemsundersökning 2013

Positivt om föreningen men negativt om framtiden

Svensk Biblioteksförering har ett starkt stöd bland sina medlemmar och man tycker att föreningen lever upp till ambitionen att vara bibliotekens röst mot omvärlden. BBL är en tungt vägande orsak till medlemskap i föreningen. Det är några av de resultat som framkommit i Svensk Biblioteksförerings medlemsundersökning 2013.

DET ÄR FJÄRDE gången som Svensk Biblioteksförering genomför en medlemsundersökning. Syftet är att få ett underlag som övergripande speglar medlemmarnas uppfattning men också få fram parametrar som kan följas över tid och ligga till grund för det framtida arbetet.

Det är Ipsos (tidigare Synovate) som genomfört undersökningen och i årets enkät har 1 309 intervjuer genomförts bland institutionella (330) och enskilda medlemmar (944) samt studerande medlemmar (35). Svarsfrekvensen var 46 %.

Undersökningen ger bland annat följande vid handen:

- Man anser sig känna väl till föreningen – 2013 i större utsträckning än i 2010 års undersökning.
- Generellt sett har man ett positivt intryck av föreningen (73 %) och tycker att den arbetar med rätt saker. Väldigt positiva är studenterna (85 %), här får man dock ta i beaktande att den tillfrågade gruppen är liten. Överlag är studenterna väldigt nöjda och en utmaning för föreningen är att se till att det positiva intrycket står sig i en framtid där medlemskapet övergår i enskilt eller institutionellt. Folkbiblioteken (numerärt den största gruppen) är överlag mer positiva än t ex universitets- och högskolebiblioteken.
- Man anser att föreningen är bra på att tillvarata medlemmarnas intresse och att föreningens synlighet i samhällsdebatten har ökat.

- Att man får BBL, vikten av att någon för bibliotekens talan, behovet av omvärldsbevakning samt att man vill visa sitt stöd för biblioteken är de fyra viktigaste orsakerna som motiverar till medlemskap i föreningen. Framför allt föreningens opinionsbildande arbete, dess omvärldsbevakning samt dess funktion som arena för debatt och åsiktsutbyte är något som medlemmar också tycker att föreningen lyckas med.
- Det är framför allt BBL i pappersform som är viktigast för medlemmarna och överlag tycks det som om att antingen intresset för eller erfarenheten av föreningens digitala kanaler (hemsida, Facebook, Twitter även BBL på webben), inte är så stort.
- Prioriterade frågor för föreningen att arbeta med inför framtiden är, enligt medlemmarna, att driva biblioteksväsendets anpassning till det digitala skiftet, e-boksfrågan samt satsning på skolbiblioteken för att främja läsandet bland barn och unga.
- 93 % tycker att det är viktigt att det finns en ideell organisation som Svensk Biblioteksförering. Men endast 39 % anser att den framtida utvecklingen för Svensk Biblioteksförering i Sverige ser positiv ut idag. Den siffran kan avspegla den överlag ganska dystra syn man har på det framtida biblioteksväsendet i Sverige. Endast 27 % ser ljus på den framtida utvecklingen för de svenska biblioteken.

BiV satsar på samarbete

PÅ VÄRLDSBOKSDAGEN lanserades Bibliotek i Västs (BiV) nya satsning som handlar om att erbjuda ett ökat utbud och en ny interaktiv webbplats där man bl a kan betygsätta böcker och få tips och inspiration. Samarbetet mellan sex kommuner ska ge mer till fler.

Bibliotek i Väst är ett samarbete mellan biblioteken i Ale, Kungälv, Orust, Stenungsund, Tjörn och Öckerö som har pågått sedan 2006. Målet är att kunna erbjuda bättre och tillgängligare biblioteksservice och kulturutbud genom ett utökat samarbete och ett bättre utnyttjande av resurserna. Ambitionen är också att bli tydliga mot bibliotekets användare och att besök, såväl på webben som i de fysiska biblioteken, ska vara enkelt och tillgängligt. På sikt vill man också samverka mer kring gemensamma evenemang och programaktiviteter för såväl vuxna som för barn.

Den nya satsningen innebär att biblioteksbesökarna via webbplatsen kan ta del av hela utbudet på sex kommuners bibliotek. För biblioteket i Stenungsund innebär det till exempel att man går från 100 000 titlar till en halv miljon.

På den nya webbplatsen biv.se kan man beställa, låna och låna om från hela utbudet hemifrån sin dator. Det kommer även att vara möjligt att låna böcker på ett bibliotek och lämna tillbaka på ett annat i en annan kommun.

Samarbetet mellan olika kommuners bibliotek sprider sig runt om i Sverige. Liknande samarbeten finns i Umeå, Värmland, Östergötland och i Skåne. I Västra Götaland finns det ett mångårigt samarbete i norra Bohuslän och nu är alltså även Bibliotek i Väst också på gång.

HZ

BiblioteksGUIDE i mobilen

WAGNER

www.wagnerform.se

HZ

Program för biblioteken i Stockholm

STOCKHOLMS KULTURBORGARRÅD (FP) Madeleine Sjöstedt har tillsammans med de folkpartistiska kommunalråden i Täby och Österåker, Mats Hasselgren och Elisabeth Gunnars, tagit fram ett liberalt tlostegsprogram för biblioteken i länet. Under ett seminarium i Stads- huset diskuterades liberal bibliotekspolitik med flera välkända namn från kulturvärlden som författarna Bengt Ohlsson, Qaisar Mahmood, Torbjörn Elensky och förläggaren Dorotea Bromberg.

Det program för biblioteken i länet som Madeleine Sjöstedt presenterade rymmer följande tio punkter:

- 1 Nej till bibliotek på entreprenad.
- 2 Biblioteken ska inte politiseras.
- 3 Biblioteken ska ligga där människor befinner sig.
- 4 Biblioteken ska ha öppet när medborgarna har tid att besöka dem.
- 5 Det är särskilt viktigt att biblioteken når barn och unga.
- 6 Det digitala biblioteket ska bli verklighet.
- 7 För att öka studenternas möjlighet att bo i hela länet bör folkbiblioteken erbjuda god tillgång på studentlitteratur och studieplatser.
- 8 Integrera Stockholmsbiblioteken med varandra.
- 9 Alla skolelever ska ha tillgång till skolbibliotek.
- 10 Skolbiblioteken ska vara bemannade.

Programmet har antagits av det kommunpolitiska rådet i Stockholm.

– Vi förlitar oss på bibliotekariers yrkeskompetens när det gäller urval av kontroversiella titlar. Ett bibliotek ska kunna ha både *Das Kapital* och *Mein Kampf*. När det gäller rasistiska stereotyper i barnlitteraturen måste dessa bemötas med samtal istället för förbud. Det gäller att visa på alternativ, inte undanhålla, säger kulturborgarrådet till BVL.

ÅE

Hylte var inte först

I nummer 3 av biblioteksbladet kan man i rubriken läsa att Hylte folkbibliotek som första bibliotek i Sverige väljer Koha. Första folkbibliotek möjligen, men inte annars.

SIPRI bibliotek har haft Koha som bibliotekssystem sedan 2008. Vi har bland annat haft kontakt med Viktor Sarge som intervjuas i artikeln när han för flera år sedan testade Koha första gången.

Vår katalog: <http://catalogue.sipri.org/cgi-bin/koha/opac-main.pl>

MAGDALENA SÖDERQVIST

SIPRI bibliotek

biblioteksbladet.se
Läs oss också på webben!

Folkbibliotek på Stadsmuseum

GAMLA STANS bibliotek i Stockholm ska flyttas till Stockholms stadsmuseum vid Slussen och profileras mot Stockholmslitteratur.

Bakgrunden till förslaget är bland annat att Gamla stans bibliotek idag har en begränsad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning men byggnadens kulturhistoriska värde hindrar den nödvändiga ombyggnad som skulle krävas för god tillgänglighet. Därtill har biblioteket ett undanskynt läge bortom de centrala stråken. Därför föreslås biblioteket nu flyttas till Slussenområdet, där det profileras som ett bibliotek med fokus på Stockholmsmiana och Stockholms historia.

Flytten beräknas ske redan i augusti i år. Biblioteksverksamheten flyttar då provisoriskt in i en del av Faktarummet där man kommer att erbjuda ett litet utlåningsbart Stockholmsbestånd. Faktarummet är idag museets forskarsal där besökaren kan få information om Stockholm, stadens historia, byggnader och befolkning.

Då biblioteket delar informationsdisk och även har gemensam bemanning med faktarummet ser Stockholms stadsmuseum och Stockholms stadsbibliotek att man kan utöka öppettiderna vilket ger bättre service till medborgare som är intresserade av Stockholm.

Biblioteket kommer från och med hösten 2013 även erbjuda litterär programverksamhet i såväl i egen regi som i samarbete med personal från Stockholms stadsmuseum.

Lösningen är temporär – det framtida folkbiblioteket vid Slussen kommer att placeras ihop med Faktarummet i Stadsmuseets södra flygel och med direkt ingång från Ryssgården. Invigning är beräknad till hösten 2014.

Investeringskostnaden för biblioteksverksamhet i Stockholms stadsmuseum har beräknats till en engångskostnad av 1,5 miljoner, den totala kostnaden för genomförandet till 2,7 miljoner.

Man har också fattat beslut om flytt av Kista bibliotek – från Kista Torg till ett läge i Kista Galleria. Gallerian är öppen varje dag – måndag till söndag – mellan tio på förmiddagen till klockan nio på kvällen. Bibliotekets öppettider ska vara desamma som Gallerians.

Genom den föreslagna placeringen av biblioteket och de nya öppettiderna bedömer kulturförvaltningen att man kan fördubbla antalet biblioteksbesökare. Från dagens 250 000 till ca 500 000 per år. Kista Galleria har 19 miljoner besök per år, eller 60 000 per dag.

Den totala genomförandekostnaden väntas uppgå till 9,9 miljoner kronor, till det kommer 13,5 miljoner kronor i investeringsbidrag som tas ut som ett hyrestillägg under en tio-årsperiod till Kista Galleria.

Driftkostnaderna förväntas öka i det nya biblioteket – en ökning till drygt 4 miljoner kronor för 2014, och drygt 8 miljoner kronor för 2015.

Invigningen är beräknad till augusti 2014.

HZ

Tio frågor om tio år med Besserwisser till Anders Mathlein

Ett decennium med Besserwisser

FÖR EXAKT tio år sedan, i BBL nr 5 2003, kunde tidningen hälsa Bengt-Erik Besserwisser och hans upphovsman Anders Mathlein välkommen till biblioteksvärlden. Sedan dess har en seriestrip publicerats i varje nummer och vi kan nu summera ett decennium. Vi har med andra ord haft gott om tid och många tillfällen till att bekanta oss med Besserwisser – en man som alltid flyter ovanpå, som aldrig låter någon annan ta kommandot, som alltid får rätt även när han har fel, Besserwisser vet alltid bäst oavsett ämne och när han är optimist så är han det bara för att han tror att allt kan bli värre... detta har förstås även gällt bibliotek, litteratur och där-till relaterade frågor.

Ett decennium är lång tid och i detta nummer, när Besserwisser firar tio år i BBL, är det dags att ta farväl och tacka för alla syrliga och förnumstiga inspel i den värld som är vår.

Besserwissers upphovsman, frilansskribenten, författaren och tecknaren Anders Mathlein, har genom åren då och då även medverkat med annat material i BBL än den återkommande stripen varje månad. Ett återseende är med andra ord inte uteslutet.

HENRIETTE ZORN

Efter tio år i biblioteksvärlden – vad tycker Besserwisser egentligen om den?

– Han är mycket välvilligt inställd till den. Biblioteken och public service representerar det som finns kvar av idén om ett vetligt och sunt samhälle men som håller på att dränkas i intellektuell förslumning och konsumism.

En gång Besserwisser, alltid Besserwisser – men det händer ju mycket under ett decennium – har bibliotek och litteratur varit utvecklande för mannen som alltid vet bäst?

– Nej, han har utan förvåning noterat kräftgången och att nu bara var tredje svensk man har läst en bok det senaste året.

En sak som jag alltid har undrat – har Besserwisser något yrke?

– Han skulle nog kalla sig fri intellektuell, flanör och omvärldsanalytiker.

Hur hittade du karaktären när det begav sig?

– Han dök upp när jag satt och tecknade med min son. En så högdragen, sparrisliknande figur födde tanken på en karaktär som alltid vet bäst och alltid får rätt, även när han har fel.

Har det varit svårt att relatera till bibliotek och litteratur nummer efter nummer, år efter år?

– Ibland har jag väl gjort små avsteg, men litteraturen är ju ett så enormt fält att det finns mycket att hämta där. Men å andra sidan, böcker är nog bra, men de är en blodfattig ersättning för livet, som Robert Louis Stevenson lär ha sagt.

Besserwisser blev en gång erbjuden jobbet som riksbibliotekarie (påstod han) men tackade nej för att han var för överkvalificerad. Skulle han tacka ja idag om han fick frågan på nytt?

– Skulle han ångra sig? Skulle han medge att han tidigare gjort en missbedömning? Knappast.

Vilka av samtidens skavsår bekymrar Besserwisser mest just nu?

– Till exempel att människor har blivit så maniskt beroende av sina telefoner. Han misstänker att det inte dröjer länge förrän ingen kan koncentrera sig mer än fem minuter i taget och inte skriva något längre än 140 tecken. Dessutom kommer de flesta vuxna människor att ha handstil som sju-åringar.

En fråga som alla händisar får är: Senast lästa bok? Besserwisser läser ju mycket?

– *The silence of animals. On progress and other modern myths* av John Gray.

En annan är: Åter helst?/Dricker gärna?

– Fisk och skaldjur. Dricker gärna chablis och dry martini (propotioner gin/vermouth minst 5/1).

Du gör mycket annat än tecknar – vad har du på gång just nu?

– Skriver artiklar, planerar ny bok, utkom med essäsamlingen *Annanstanslängtan* i höstas. Ser dock med oro på den genomgripande och snabba strukturomvandling som pågår i medierna. Att försörja sig som frilansskribent inom kultur och resor blir allt svårare.

HZ

Aktuellt

från Svensk Biblioteksforening

material mailas till se@biblioteksforeningen.org

Rapport från nätverksträff för bibliotek på fängelser och häkten 19 april 2013

Förvållansfulla anlände vi, ett helt gäng, samtidigt till World Trade Center. Utanför lokalen Sydney väntade en smakfull frukostbuffé. Själv glömde jag först att ta smörgås eftersom jag genast kom i samtal med en häktesbibliotekarie från Karlstad.

Först ut bland föredragshållarna var Birgitta Persson, verksamhetsutvecklare vid Kriminalvårdens huvudkontor. Rubriken var läget för kriminalvårdens bibliotek. Hon menade att det skett en nedgång i biblioteksverksamheten. Den nya fängeslagen (2011) säger inte att det ska finnas bibliotek utan bara att alla intagna ska ha möjligheter att följa med i media. Det som är lagstadgat är vuxenutbildningslagen. Här behöver kriminalvården bli duktigare på att tala om hur viktig biblioteksverksamheten är vid egna studier. Nya riktlinjer för biblioteksverksamhet (de senaste är från 2007) ska utarbetas inom kriminalvården och för att hjälpa till i det arbetet bildades en arbetsgrupp inom vårt nätverk.

På kort varsel kom Torbjörn Johanson och pratade om Samarbete mellan Lärcentrum och bibliotek. Han påpekade att lärarna varit i samma situation (innan Lärcentrum bildades) som vi bibliotekarier. Idag är det lagstadgat att alla intagna ska ha tillgång till utbildning. Vi fick en intressant genomgång hur Lärcentrum-verksamheten är uppbyggd. Det råder speciella omständigheter eftersom de intagna flyttas flera gånger medan de avtjänar sitt straff. Alla har sysselsättningsplikt och i takt med att arbetstillfällena minskat i vårt robotifierade samhälle har vikten av studier ökat. Angående sam-

arbete mellan Lärcentrum och bibliotek kunde deltagarna vittna om att det ser väldigt olika ut, ofta beroende på hur lokalerna förhåller sig till varann. Vi på biblioteken uppmanades prata med de intagna om vikten av att studera. Vi kan vara stolta över våra Lärcentrum för de är unika. Sverige är i det här fallet bäst i världen!

Lo Ek från Norrköpings stadsbibliotek har på eget initiativ startat bokcirkelverksamheten Människor mellan raderna. Bakgrunden är att det i Norrköping finns många hemlösa och missbrukare. Dessutom ligger biblioteket granne med systembolaget! Man anställde en praktikant med bakgrund från missbruksvärlden. Nu blev det möjligt att ibland säga Hej! Istället för Hej då! Lo fick kontakt med Gränden, en öppenvårdsverksamhet som drivs av socialförvaltningen. 2011 startade de tillsammans en bokcirkel i terapisyfte. Dessutom startade Lo en cirkel på ett behandlingshem för unga kvinnor. Bokcirkelarna är ett utmärkt exempel på hur man kan förena två kompetenser. Böckerna de läser är självbiografier och när deltagarna får välja blir det de svåraste berättelserna. I dem finns det möjlighet till identifikation som leder vidare till samtal om det egna livet. En förutsättning för att kunna ha de här cirkelarna är att det finns möjlighet för uppföljning och stöd både för personalen och deltagarna. Ledord är medmänsklighet, delande och respekt.

30 000 barn i Sverige har minst en förälder i häkte, fängelse eller frivård. Pia Bergström berättade om den ideella organisationen Bryggan som erbjuder hjälp och stöd. Den viktigaste uppgiften är att visa barnen och ungdomarna att

de inte är ensamma om sina funderingar och frågor. Genom tex stödgrupper, öppet hus, läger och helgträffar finns möjlighet att träffa andra i samma livssituation. En hemlig facebook-grupp finns också samt föräldrastöd i öppen eller sluten grupp. Filmen "Emilia" går att köpa och ha som samtalsunderlag. Jag rekommenderar alla att gå in på hemsidan www.riksbryggan.se där det finns mycket information och länkar till lokalföreningar runt om i landet.

Med kaffe och kakbuffé fortsatte våra angelägna samtal i mindre grupper och som vanligt önskade vi att det fanns mer tid...

För de som vill kan samtalet fortsätta på länken nv_fangelse@biblioteksforeningen.org

*Maria Hedberg
Västerås stadsbibliotek*

Bibliotekslagen i riksdagen

Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet har lämnat varsin kommittémotion och Sverigedemokraterna en följdmotion med anledning av propositionen Ny bibliotekslag.

Riksdagens beredning, debatt, omröstning och beslut planeras ske i september och oktober 2013.

Läs mer på vår webbplats.

ME

Maureen Sullivan, Inga Lundén och Niclas Lindberg.

TACK!

Tack till alla deltagare, föreläsare, utställare och biblioteken i Örebro för att ni var med och gjorde årets Biblioteksdagarna. Storföreläsningarna och seminarium som hölls i Hjalmar Bergmanteatern kan ni se och lyssna på igen: vimeo.com/biblioteksforeningen

Kom ihåg att boka in 7-9 maj 2014 i kalendern. Då ses vi i kulturhuvudstaden Umeå!

SE

Två rapporter från Bologna

Barnboksmässan i Bologna firade 50-årsjubileum under våren och dessutom var Sverige fokusland på mässan. Åsa Andersson, Jämtlands läns bibliotek, och Anna Hällgren, Lövångers bibliotek, Skellefteå hade båda fått Svensk Biblioteksförerings resestipendium för att åka till Bologna. Deras rapporter finns nu på vår webbplats under rubriken *Vår verksamhet*. Läs om den svenska utställningen och det svenska programmet och om barnböckerna från hela världen.

WW

MAUREEN SULLIVAN

På föreningens årsmöte inledningstalade Maureen Sullivan, ordförande för American Library Association. Se och lyssna på hennes tal *E-Books in Libraries: A global question of survival? An American perspective* på vimeo.com/biblioteksforeningen.

Kenyas biblioteksförning på besök

Svensk Biblioteksförning samarbetar med Kenyas biblioteksförning för att dela erfarenheter och kunskaper om bibliotekets roll i samhället, att bygga en stark organisation och att driva politiskt påverkansarbete. En ny broschyr på engelska har publicerats för att dela kunskapen till fler som inom IFLA-BSLA (Building Stronger Library Associations) vill påbörja samarbete med andra föreningar.

Constantine Nyamboga, Edward Oswe och Jane Gikandi från Kenyas biblioteksförning besökte vårt årsmöte och Biblioteksdagarna i Örebro.

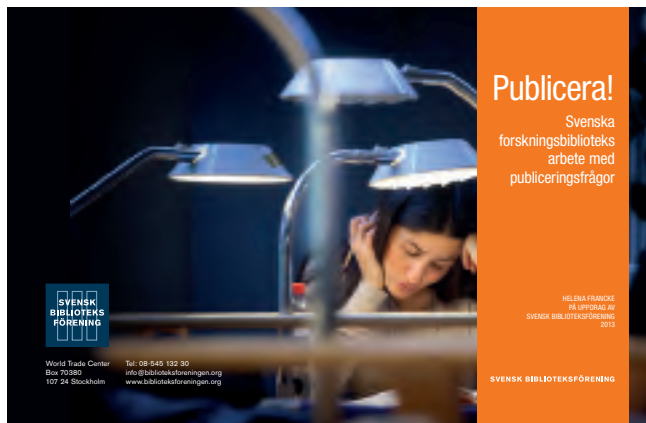
Svensk Biblioteksförnings arbetsgrupp för projektet består av Leif Mårtensson, Christina Tovoté, Niclas Lindberg och Wiviann Wilhelmsson.

SE

Nya rapporter

Alla elever ska ha tillgång till ett skolbibliotek – en skolbibliotekspolitisk översikt har tagits fram av Barbro Thomas på uppdrag av Svensk Biblioteksforening. Rapporten belyser bakgrunden till den nya skollagen, beskriver var skolbiblioteksfrågan befinner sig idag och varför det inte vill sig. Thomas drar flera viktiga slutsatser. Det har sedan 1842 inte varit brist på politiskt engagemang. Hon konstaterar att området är bland det mest reglerade och samtidigt det mest försummade. Den politiska retoriken har utvecklats till att sätta skolans förutsättningar i centrum istället för elevens behov. Genom rapporten vill Svensk Biblioteksforening mana till ökat engagemang hos regering, myndigheter och skolornas huvudmän för att ge varenda elev i Sverige tillgång till det skolbibliotek de har rätt till.

Rapporten *Publicera! – svenska forskningsbiblioteks arbete med publiceringsfrågor* har tagits fram av Helena Francke på uppdrag av Svensk Biblioteksforening. Rapporten belyser bakgrunden till de insatser forskningsbiblioteken gör rörande Open Acces-publicering, bibliometri och utvärdering samt digitalisering och beskriver vilka uttryck det tar sig i det dagliga arbetet. Fokus för rapporten är svenska forskningsbiblioteks arbete med att tillgängliggöra och synliggöra sådant som producerats vid det egna lärosätet eller material från samlingarna som biblioteken har digitaliserat. Huvuddelen av rapporten ägnas åt att visa på metoder för arbetet och att återge erfarenheter från och exempel på publiceringsarbetet. Rapporten pekar också på vad som driver utvecklingen framåt, vilka utmaningar det innebär för biblioteken och hur bibliotekens och bibliotekariernas roll kan påverkas.

SE

Bägge rapporterna går att ladda ner på vår webbplats och som medlem kan du beställa dem från info@biblioteksforeningen.org

På bilden saknas Anders Söderbäck, Cecilia Gärdén och Ulrika Domellöf Mattsson.

NY STYRELSE

Årsmötet valde 15 maj två nya ledamöter till Svensk Biblioteksforenings styrelse. Vi välkomnar Cecilia Gärdén, universitetslektor på Bibliotekshögskolan och Nicholas Haldosen, bibliotekarie på Nora bibliotek. Ordförande Inga Lundén tackade också av Inger Edebro Sikström och Margareta Lundberg Rodin som i år lämnade styrelsen.

SE

Gilla oss på Facebook!

Följ vad som händer i föreningen och var med och diskutera, gilla Svensk Biblioteksforening.

På Twitter heter vi @SvBib och BBL twittrar nyheter från @biblioteksbladet.

Kalendarium

Maila info till kalendariet: se@biblioteksforeningen.org
för vidare info se: www.biblioteksforeningen.org

14-16 augusti, 2013, Språk- och litteraturcentrum, Lund

Creating Knowledge VII Win-win ways: Educational enhancement through collaborative partnership between students, academics, and librarians.

Den 7:e Creating Knowledge-konferensen kommer att arrangeras av Lunds universitet och kommer att äga rum på Språk- och litteraturcentrum. Konferensen fokuserar på informationskompetens och dess roll i lärandeprocessen. Den vill visa på hur samarbete över professionsgränser i högre utbildning leder till en situation där alla samarbetspartners vinner på att samarbeta. Keynote speakers är Christine Bruce, Gráinne Conole, Trine Schreiber, Olof Sundin and Marie Leijon. Deltagare uppmantras att bidra till konferensen genom att lämna in förslag till papers, posters, workshops, rundabordsamtal och TeachMeets.
Mer information: <http://learning.lub.lu.se>

5 september, 2013, Stockholm

Mångspråkiga medier – var och hur?

Internationella biblioteket, i samarbete med Kungliga biblioteket, bjuder in till en konferensdag för medie- och inköpsansvariga på läns- och regionbiblioteken och deras värdbibliotek. Temat för dagen är Nya vägar för medieförvaltning och medieplanering i ett mångspråkigt landskap. Hur hjälps vi åt för att ge alla i Sverige tillgång till medier på sina egna språk? Hur använder vi våra resurser på bästa och mest effektiva sätt?
Internationella biblioteket berättar om sitt nya

uppdrag. Du får ta del av några intressanta exempel på regional samverkan. Du får också inköpsvägledning och tillfälle att träffa leverantörer för mångspråkiga medier. Det kommer att finnas tid för samtal och tankeutbyte kring hur vi går vidare.

Program och anmälan: www.interbib.se

21-22 oktober, 2013, Malmö

Folkbiblioteken som kulturhus

Tillsammans med Kultur Skåne anordnar Svensk Biblioteksforening en konferens på temat Folkbiblioteken som kulturhus. Folkbiblioteken breddar sitt uppdrag och blir i allt högre utsträckning arenor för olika former av kulturella aktiviteter. Detta samspelar med grundläggande omvärldsförändringar såsom Svenska folkets kulturvanor, teknikutvecklingen, sammansmältning av konsument- och produktionsrollen m.m. Biblioteken blir arenor för kulturdistribution, kulturkonsumtion och kulturproduktion. Att samspela och samverka med lokalsamhället blir allt viktigare. Dessa utvecklingstendenser kommer att belysas under konferensen av bl a Jenny Johansson, kulturpolitisk forskare från Bibliotekshögskolan och Henrik Jochumsen, dansk biblioteksforskare. Ett tiotal bibliotek i Skåne har genomfört projekt för att belysa olika aspekter på kulturhustanken. Dessa bibliotek kommer att vara närvarande med sina erfarenheter. Johanna Rivano Eckerdahl, lektor vid Institutionen för kulturvetenskaper, Lund har studerat en del av dessa projekt och kommer att redovisa sina resultat.

29-31 Januari, 2014, Barcelona

Library (r)evolution: Promoting sustainable information practices

The 22nd BOBCATSSS Symposium, will take place in Barcelona, Spain. BOBCATSSS, the annual conference, is known for being organized by students from European universities. The organizers for this symposium are the University of Barcelona and the University of Borås (Sweden). Over the last few decades there has been a growing awareness of environmental issues. Ensuring long-term sustainability is an increasingly urgent issue in our societies and the need for sustainable development initiatives and knowledge is now greater than ever. The concept of sustainable development encompasses attention to environmental challenges as well as global social inequalities, while maintaining a sound global economy. This understanding also gives rise to numerous related challenges but also possibilities for current information practices. The idea behind the theme is to place focus on the identification of sustainable information practices and to invite discussions that explore the relationships between concepts and practices in both the library and information science field and the sustainable development area.
Mer information: <http://bobcatss2014.hb.se>

7-9 maj, 2014, Umeå

Biblioteksdagarna 2014

Välkommen till kulturhuvudstaden Umeå och Biblioteksdagarna 2014.

Nominera!

ÅRETS SKOLBIBLIOTEK

Årets skolbibliotek är en utmärkelse som har delats ut sedan 1994 av Nationella Skolbiblioteksgruppen. Vinnare förra året var Nacka gymnasium, som mottog priset på Skolforum i Älvsjö. Skicka in ditt förslag på vilka tre skolbibliotek som i år ska nomineras till utmärkelsen. Sista dag för att lämna in ansökningar/förslag är 24 augusti.

Mer information och ansökningsformulär finns på Nationella skolbiblioteksgruppens webbplats: www.skolbiblioteksgruppen.se

Juryen består av: Anders Almgren, Lärarnas Riksförbund, Lena Linnerborg, Sveriges Skolledarförbund, Elisabeth Ljungdahl, Lärarförbundet, Gunnel Olsson, Svensk Biblioteksforening och Maria Ronnås DIK.

BÄSTA LÄTTLÄSTA BIBLIOTEK

Mjölby bibliotek var förra årets Bästa lättlästa bibliotek – vilket blir det i år? Vilket bibliotek har exempelvis satsat bra på läsombud eller lättlästa bokcirklar? Nominera ditt favoritbibliotek som jobbar med lättlästa böcker och nyheter samt når ut till olika grupper av människor. Det kan finnas många olika och goda skäl till att bli Bästa lättlästa bibliotek 2013. Senast 30 juni vill Centrum för Lättläst ha ditt förslag.

Æ

WagnerGUIDE - vägvisare i mobilen

WAGNER

www.wagnerform.se

BOKA FREDAGSFILMEN OCH LÅNA E-DECKAREN PÅ SAMMA STÄLLE

eHUB?

HÄR

HÄR

HÄR

Vi lanserar nu eHUB, en lösning som blir navet mellan er och e-media-leverantörerna. Det finns många fördelar med eHUB:en. Det vi tycker är mest intressant är att ni nu kan behålla besökarna på bibliotekets webbplats oavsett vad de gör där; lånar e-media, reserverar fysiska böcker eller strosar runt och söker inspiration.

Glöm inte att er webbplats också är ert bibliotek – fast på nätet. Webbplatsen är ert skyltfönster där ni har möjlighet att marknadsföra det som händer hos er och där ni kan ge tips och råd om allt möjligt. Skicka inte bort besökarna för att göra vissa lån någon annanstans - behåll kontrollen och besökaren hos er med hjälp av Axiells eHUB.

Tveka inte att kontakta oss för mer information kring eHUB eller några av våra andra lösningar.

AXIELL